

บทที่ 4

ผลการศึกษา และอภิปรายผล

การศึกษา เรื่อง เปรียบเทียบผลของวิธีการ ให้การศึกษาเพื่อให้เกิดกิจกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข (คปส.) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน
2. การเปรียบเทียบผลของวิธีการให้การศึกษา 2 วิธี แยกรายกิจกรรม 4 หมวด
3. การเปรียบเทียบผลรวมของคะแนน 4 หมวด แยกรายโรงเรียน

1. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข (คปส.) ในสถานศึกษา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีการศึกษา 2541 ประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 6 แห่ง โรงเรียนทุกแห่งได้ส่งนักเรียนจำนวนแห่งละ 1-2 คน เข้าร่วมโครงการอบรมนักเรียน หลังจากนั้นได้จัดการอบรมสัมมนาครูผู้รับผิดชอบงาน คปส. ในโรงเรียน แต่เมื่อสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดประชุม อบรมชี้แจงครูผู้รับผิดชอบงาน คปส. พบว่า ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 6 โรงเรียน มีเพียง 3 โรงเรียนที่ส่งครูเข้าร่วมการอบรม ดังนั้น ในการศึกษานี้ ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม เป็นโรงเรียนที่ให้การศึกษาด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนที่ 1 2 และ 3 โรงเรียนที่ให้การศึกษาด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนที่ 4 5 และ 6 ซึ่งมีข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน (ภาคผนวก ค) ดังต่อไปนี้

โรงเรียนที่ 1 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมือง ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 130 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ประมาณ 2 ชั่วโมง มีโรงพยาบาลชุมชนในอำเภอ 1 แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,024 คน มีนักเรียนเป็นสมาชิกชมรม คปส. ก่อนอบรมบ้าง แต่ไม่มีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม และหลังการอบรมได้รับสมาชิกเพิ่มขึ้นเมื่อไปทำการ

ประเมินพบว่ามีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 600 คน โรงเรียนนี้มีครูทั้งหมด 45 คน เป็นครูที่รับผิดชอบงาน คบส. จำนวน 5 คน และมีหมวดวิชาทั้งหมด 10 หมวด เป็นหมวดวิชาที่มีครูเข้าร่วมกิจกรรม คบส. จำนวน 5 หมวด โรงเรียนนี้เริ่มมีการทำกิจกรรมงาน คบส. เป็นครั้งแรก หลังจากนักเรียนไปรับการอบรมมาแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจในงาน คบส. ดี โดยบรรจุงาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียน และมีคณะกรรมการนักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมคบส. หลังจากเริ่มโครงการ คบส. ในโรงเรียนไปแล้วประมาณ 2 เดือนครูผู้รับผิดชอบหลักของงาน คบส. ได้ย้ายราชการไปสอนที่โรงเรียนอื่น

โรงเรียนที่ 2 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมือง ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 15 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ ประมาณ 30 นาที ไม่มีโรงพยาบาลชุมชนในอำเภอ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 2,496 คน โรงเรียนมีกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขมาก่อนการอบรมนักเรียน โดยงาน คบส. เป็นวิชาเลือกในหมวดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532 นักเรียนที่เลือกวิชานี้จะรวมตัวอยู่ในรูปชุมนุม นักเรียนเลือกเป็นสมาชิกชุมนุม คบส. จำนวน 234 คน โรงเรียนนี้มีครูทั้งหมด 147 คน ครูที่รับผิดชอบงาน คบส. มีจำนวน 5 คน มีครูเข้าร่วมกิจกรรม คบส. จากหมวดวิชาต่าง ๆ จำนวน 5 หมวด จากจำนวนหมวดวิชาทั้งหมด 13 หมวด โรงเรียนบรรจุงาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียนมาก่อนที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจะไปจัดการอบรม ครูผู้รับผิดชอบหลักเป็นครูที่ปรึกษาของชุมนุม โดยไม่มีการเปลี่ยนหน้าที่ และมีนักเรียนในชุมนุมเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม คบส. ภายใต้การดูแลและการมอบหมายการดำเนินกิจกรรมจากครูที่ปรึกษา

โรงเรียนที่ 3 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมือง ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 28 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ประมาณ 30 นาที มีโรงพยาบาลชุมชน 1 แห่งในอำเภอ โรงเรียนนี้มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 2,600 คน ไม่มีการรวบรวมสมาชิกกลุ่ม คบส. อย่างเป็นทางการ โรงเรียนนี้มีครูทั้งหมด 144 คน ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายให้ครู 3 คน รับผิดชอบงาน คบส. แต่ครูทั้ง 3 มิได้เข้าร่วมกิจกรรม คบส. ที่นักเรียนจัดขึ้นหลังจากที่นักเรียนได้รับการอบรมแล้ว โรงเรียนนี้มีจำนวนหมวดวิชาทั้งหมด 11 หมวด และไม่เคยมีกิจกรรม คบส. ในโรงเรียนมาก่อนที่นักเรียนจะเข้ารับการอบรมงาน คบส. ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ และครูผู้รับผิดชอบก็ไม่ได้เข้ารับการอบรมงาน คบส. ด้วย

โรงเรียนที่ 4 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมือง ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 90 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที มีโรงพยาบาล

ชุมชน 1 แห่งในอำเภอ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,200 คน เป็นสมาชิกชมรม คบส. จำนวน 200 คน โรงเรียนนี้มีครูทั้งหมด 45 คน เป็นครูที่รับผิดชอบงาน คบส. มีจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นครูที่มาจากหมวดวิชา 2 หมวดจากจำนวนหมวดวิชาทั้งหมด 8 หมวด โรงเรียนเริ่มมีงาน คบส. เป็นครั้งแรก หลังจากที่ทั้งนักเรียนและครูได้รับการอบรมงาน คบส. แล้ว ครูผู้รับผิดชอบหลักได้ย้ายโรงเรียนหลังจากเริ่มโครงการ คบส. ได้ประมาณ 2 เดือน โรงเรียนนี้ไม่มีการจัดตั้งชมรม คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ดำเนินกิจกรรมโดยคณะกรรมการนักเรียน

โรงเรียนที่ 5 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมืองห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 150 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ประมาณ 2 ชั่วโมงครึ่ง มีโรงพยาบาลชุมชน 1 แห่งในอำเภอ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,953 คน เป็นสมาชิกชมรม คบส. จำนวน 30 คน โรงเรียนนี้มีครูทั้งหมด 89 คน ครูที่รับผิดชอบงาน คบส. มีจำนวน 5 คน เป็นครูจากหมวดวิชาต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม คบส. จำนวน 5 หมวด จากจำนวนหมวดวิชาทั้งหมด 13 หมวด ไม่เคยมีกิจกรรม คบส. ในโรงเรียนมาก่อนการอบรม ครูที่ปรึกษาหลักย้ายโรงเรียน หลังจากเริ่มโครงการ คบส. ได้ประมาณ 2 เดือน

โรงเรียนที่ 6 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมือง ห่างจากอำเภอเมือง ประมาณ 40 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 1 ชั่วโมง มีโรงพยาบาลชุมชน 1 แห่งในอำเภอ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,700 คน เป็นสมาชิกชมรม คบส. จำนวน 60 คน โรงเรียนนี้มีครูทั้งหมด 80 คน เป็นครูผู้รับผิดชอบงาน คบส. จำนวน 6 คน มีครูจากหมวดวิชาต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม คบส. จำนวน 5 หมวด จากจำนวนหมวดวิชาทั้งหมด 13 หมวด โรงเรียนไม่เคยมีกิจกรรม คบส. มาก่อนการอบรม ครูผู้รับผิดชอบหลักเป็นครูที่ปรึกษาของชมรม โดยไม่มีการเปลี่ยนหน้าที่ และนักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม คบส.

2. การเปรียบเทียบผลของวิธีการให้การศึกษา 2 วิธี แยกรายกิจกรรม 4 หมวด

การเปรียบเทียบคะแนนใน 4 หมวด ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ หมวดโครงสร้างพื้นฐาน หมวดการดำเนินการ หมวดผลของการดำเนินการ และหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ

2.1 ผลของการให้การศึกษาในหมวดโครงสร้างพื้นฐาน

วิธีการให้การศึกษาระหว่างวิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1) กับวิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2) ในหมวดโครงสร้างพื้นฐาน

ผลการศึกษา หมวดโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยกิจกรรม 4 กิจกรรม (คะแนนเต็ม 9 คะแนน) ได้แก่ มีการจัดรูปองค์กร (4 คะแนน) นโยบายของผู้บริหาร (1 คะแนน) สถานที่ดำเนินการ (2 คะแนน) และการมีส่วนร่วมของประชากรในโรงเรียน (2 คะแนน)

พบว่า กลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษาโดยวิธีที่ 1 จำนวน 3 แห่ง มีคะแนนรวมของกิจกรรมหมวดโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนที่ 1 2 และ 3 เท่ากับ 8 6 และ 1 คะแนน ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนกลุ่มที่ให้การศึกษา โดยวิธีที่ 2 จำนวน 3 แห่ง มีคะแนนรวมกิจกรรมหมวดโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนที่ 4 5 และ 6 เท่ากับ 3 5 และ 5 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนรวมของกิจกรรมในหมวดโครงสร้างพื้นฐานระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษาวิธีที่ 1 กับวิธีที่ 2 โดยการวิเคราะห์ แบบ Mann Whitney U Test พบว่า ผลการดำเนินการกิจกรรมในหมวดนี้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 คะแนนหมวดโครงสร้างพื้นฐาน แยกรายกิจกรรมของวิธีการให้การศึกษาทั้ง 2 วิธี

กิจกรรมหมวดโครงสร้าง พื้นฐาน (คะแนนเต็ม 9 คะแนน)	วิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1)			วิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2)		
	โรงเรียน ที่ 1	โรงเรียน ที่ 2	โรงเรียน ที่ 3	โรงเรียน ที่ 4	โรงเรียน ที่ 5	โรงเรียน ที่ 6
1. การจัดรูปองค์กร (4 คะแนน)						
- มีกลุ่มหรือชมรมเป็น ลายลักษณ์อักษร	1	1	0	0	1	1
- มีคำสั่งแต่งตั้งคณะ กรรมการ โครงการ	1	1	0	0	0	1
- มีครูรับผิดชอบ	1	1	1	1	1	1
- มีบันทึกการประชุม	1	0	0	0	1	1
2. นโยบายผู้บริหาร (1 คะแนน)						
- กำหนดนโยบายเป็น ลายลักษณ์อักษร	1	1	0	0	0	0
3. สถานที่ดำเนินการ (2 คะแนน)						
- มีแหล่งแสดงกิจกรรม ได้เป็นประจำ	1	1	0	1	1	1
- มีแหล่งเก็บข้อมูล	1	1	0	1	1	1
4. การมีส่วนร่วมของ ประชากร (2 คะแนน)						
- จำนวนนักเรียนเป็น สมาชิกมากกว่า 50%	1	0	0	0	0	0
- จำนวนหมวดของครูที่ เข้าร่วมมากกว่าครึ่งของ หมวดวิชาทั้งหมด	0	0	0	0	0	0
รวม	8	6	1	3	5	5

p-value = 0.507

จากการสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข (คปส.) ในโรงเรียนที่อบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1) พบว่า สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการอบรมผู้นำนักเรียนที่จะต้องมาดำเนินงาน คปส. ในโรงเรียนโดยหลักสูตรมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เรื่อง ผลิตภัณฑ์สุขภาพ หลักการคุ้มครองผู้บริโภค วิธีการและขั้นตอนการจัดตั้ง คปส. ในโรงเรียน การบริหารชมรม การทำแผนงานโครงการ และการดำเนินกิจกรรม เป็นต้น ใช้เวลา 3 วัน ในเดือนมีนาคม 2541 หลังจากทีนักเรียนผ่านการอบรมแล้ว สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ได้แนะนำให้นักเรียนได้นำเอกสารประกอบการอบรมมาออบและนำเสนอให้ครูผู้รับผิดชอบได้รับทราบ แต่ปรากฏว่า ครูไม่สามารถทำความเข้าใจเอกสารทั้งหมด มีผลทำให้ไม่อาจให้คำปรึกษาที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการให้แก่ นักเรียนได้ หากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือเภสัชกรประจำโรงพยาบาลชุมชนไม่ไปแนะนำ หรือให้คำปรึกษา

สำหรับวิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2) หลังจากทีสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้อบรมผู้นำนักเรียนตามวิธีที่ 1 ในเดือนมีนาคม 2541 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ยังได้ทำการอบรมครูเป็นเวลา 1 วัน ในเดือนมิถุนายน 2541 โดยมีเนื้อหาคล้ายกับหลักสูตรอบรมนักเรียน หลังจากนั้นครูได้เรียกนักเรียนที่ผ่านการอบรมมาประชุมและ ได้แนะนำแนวทางการจัดทำโครงการ คปส. ในโรงเรียน ซึ่งการดำเนินงานของ คปส. ในโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีการทั้ง 2 วิธีดังกล่าว ได้ส่งผลให้เกิดกิจกรรมหมวด โครงสร้างพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

(1) การจัดรูปองค์กร โรงเรียนที่ได้รับการอบรมทั้ง 2 วิธี มีการดำเนินการจัดรูปองค์กร โดยการจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมเป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 4 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ให้การศึกษาดูด้วยวิธีที่ 1 จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนที่ 1 และ 2 โรงเรียนที่ให้การศึกษาดูด้วยวิธีที่ 2 จำนวน 2 แห่ง เท่ากัน คือโรงเรียนที่ 5 และ 6 และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการคุ้มครองผู้บริโภค ในสถานศึกษา (คปส. ในสถานศึกษา) จำนวน 3 แห่ง แบ่งออกเป็นโรงเรียนที่ให้การศึกษาดูด้วยวิธีที่ 1 จำนวน 2 แห่ง คือโรงเรียนที่ 1 และ 2 วิธีที่ 2 จำนวน 1 แห่ง คือโรงเรียนที่ 6

จากตาราง 1 จะเห็นว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ คปส. ในสถานศึกษา จำนวน 2 แห่ง มากกว่าวิธีที่ 2 ซึ่งมีเพียง 1 แห่ง

จากการสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบ พบว่า โรงเรียนที่ 1 ได้คะแนนกิจกรรมของการจัดรูปองค์กร 4 คะแนนเต็ม เนื่องจากเภสัชกรโรงพยาบาลชุมชนเป็นผู้เข้าไปให้คำแนะนำ การจัดตั้งกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคในระยะแรก เป็นประจำและสม่ำเสมอ ตลอดจนได้ให้คำปรึกษาจนทำให้

โรงเรียนที่ 1 สามารถก่อตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภค ในโรงเรียนได้สำเร็จ และยังส่งผลทำให้เป็นนโยบายของโรงเรียนด้วย โรงเรียนที่ 2 นั้น ได้คะแนนกิจกรรมของการจัดรูปองค์กรเท่ากับ 3 คะแนน เนื่องจาก มีกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข (คปส.) ในรูปของชุมนุมมาก่อนการจัดทำโครงการ คปส. ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งโรงเรียนที่มีการดำเนินงานรูปแบบชุมนุมนั้น พบว่า ผู้บริหารได้กำหนดให้งานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข (คปส.) ในโรงเรียนเป็นนโยบายของโรงเรียน การเป็นชุมนุม จะเป็นกิจกรรมในเวลาเรียน นักเรียนจะต้องลงทะเบียนเลือกชุมนุมที่นักเรียนต้องการ มีการเซ็นชื่อเข้าร่วมกิจกรรม มีการนับเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของครูที่ปรึกษา ชุมนุมจะรับสมาชิกได้จำนวนจำกัดตามจำนวนที่ครูที่ปรึกษากำหนด กิจกรรมมักจะทำตามที่ได้รับมอบหมายจากครูที่ปรึกษา ถ้าครูที่ปรึกษามีความเข้าใจในการจัดกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคอย่างดีแล้ว จะทำให้เกิดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถควบคุมทิศทางและคุณภาพได้ แต่จำนวนของครูที่สอนในหมวดวิชาต่าง ๆ ซึ่งมีได้รับผิดชอบการสอนในหมวดที่มีงาน คปส. โดยตรงจะเข้าร่วมกิจกรรมน้อย ทำให้ขาดความหลากหลายของความรู้และประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่จะทำกิจกรรม

การดำเนินการในรูปแบบของชุมนุมนั้นจะแตกต่างกับรูปแบบของชมรม คือ ชมรมจะมีกิจกรรมอิสระนอกเวลาเรียน ไม่มีการจำกัดจำนวนสมาชิก ไม่มีการควบคุมของครู สามารถทำกิจกรรมได้ตามความสนใจ ไม่มีหน่วยการเรียน ไม่มีการสอน สามารถทำกิจกรรมได้อย่างกว้างขวาง และมีจำนวนสมาชิกไม่จำกัด สามารถมีครูที่ปรึกษาเฉพาะด้านได้มาก แต่รูปแบบและการดำเนินกิจกรรมอาจไม่ชัดเจน และไม่มีการกระตุ้นจากครูที่ปรึกษา จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่าโรงเรียนที่มีการรวมกลุ่มเป็นชมรมยังมีสมาชิกจำนวนน้อยเนื่องจาก กิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขเป็นกิจกรรมใหม่และเนื้อหาของกิจกรรมขาดการประชาสัมพันธ์จากคณะกรรมการชมรม ให้ครูและนักเรียนในโรงเรียนเข้าใจ จึงทำให้นักเรียนสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา จันโทภาสกร (2535 : 257-258) เรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่พบว่า นักเรียนส่วนมาก ร้อยละ 91.4 ไม่เป็นสมาชิกชมรมหรือ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค

ทุกโรงเรียนมีครูผู้รับผิดชอบ แต่มีการบันทึกการประชุมเพียง 3 โรงเรียนเท่านั้น คือ โรงเรียนที่ 1 5 และ 6 ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนที่ 2 จัดกิจกรรม คปส. ไว้ในรูปชุมนุมนั้น ไม่มีการประชุม โรงเรียนที่ 3 ไม่มีการจัดตั้งชมรมเป็นลายลักษณ์อักษร และโรงเรียนที่ 4 ไม่ได้จัด

ประชุมเป็นทางการ แต่มีการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งทำให้สะดวกและง่ายกว่า และไม่มีกำหนัดที่การประชุม

(2) นโยบายผู้บริหาร ผลการศึกษา นโยบายของผู้บริหารที่จะกำหนดงาน คบส. ให้เป็นนโยบายของโรงเรียน พบว่า การอบรมโดยวิธีที่ 1 มีโรงเรียนที่ได้กำหนดงาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนที่ 1 และโรงเรียนที่ 2 ส่วนการอบรมโดยวิธีที่ 2 จะไม่มีโรงเรียนใดเลย ที่ได้กำหนดงาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจากการสอบถามครูผู้รับผิดชอบ ทำให้ได้ทราบเพิ่มเติมว่า หากกิจกรรมใดได้รับบรรจุเป็นนโยบายของโรงเรียนอย่างเป็นทางการแล้ว โรงเรียนจะต้องจัดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมนั้น เมื่อพิจารณาข้อมูลในเชิงลึกพบว่า โรงเรียนที่ 1 ได้บรรจุงาน คบส. ไว้เป็นกิจกรรมของคณะกรรมการนักเรียน ก่อนการเปิดภาคเรียนที่ 1 และโรงเรียนที่ 2 ได้ บรรจุงาน คบส. ไว้เป็นชุมนุมคุ้มครองผู้บริโภคในแผนของโรงเรียนก่อนเปิดภาคเรียนเช่นกัน จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า การที่จะให้โรงเรียนกำหนดงาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียนมี 2 แบบ คือ แบบที่ 1 โรงเรียนที่สามารถบรรจุงาน คบส. ไว้เป็นกิจกรรมของคณะกรรมการนักเรียนก่อนเปิดภาคเรียนจะได้รับพิจารณาให้การสนับสนุนงาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียน แบบที่ 2 โรงเรียนที่กำหนดงาน คบส. ให้เป็นรูปของชุมนุม ก็จะถือว่า เป็นนโยบายของโรงเรียน โรงเรียนจะให้การสนับสนุนได้เช่นกันแม้ไม่ได้ตั้งชมรม

สำหรับโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) พบว่า ทั้ง 3 โรงเรียนไม่ได้บรรจุ งาน คบส. ให้เป็นนโยบายของโรงเรียนเลย จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า เนื่องจากครูที่ปรึกษาของนักเรียนไม่สามารถบรรจุงาน คบส. ลงในแผนของโรงเรียนได้ทัน ซึ่งโดยปกติโรงเรียนจะต้องวางแผนบรรจุกิจกรรมต่าง ๆ ให้แล้วเสร็จก่อนเปิดภาคเรียนที่ 1 สาเหตุที่บรรจุงาน คบส. ลงในนโยบายของโรงเรียนไม่ทันเนื่องจาก การอบรมครูซึ่งจัดโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการหลังเปิดภาคเรียนที่ 1 ไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตามครูมีความตั้งใจว่า จะเตรียมเสนองาน คบส. บรรจุลงในนโยบายของโรงเรียน ในปีการศึกษาต่อไป ดังที่ครูได้บอกเล่าให้ฟังว่า

"ผมได้รับการอบรมจากสาธารณสุขจังหวัดซ้ำไปหน่อย โรงเรียนเขาทำแผนเรียบร้อยแล้ว คิดว่าปีหน้าจะนำเข้าแผนของโรงเรียน"

"ครูและนักเรียนของเราปรึกษากันแล้ว งานนี้เป็นเรื่องใหม่สำหรับเรา ขอศึกษารายละเอียดก่อน แล้วปีหน้าจะนำเข้าแผนของโรงเรียน"

"หลังจากเราส่งนักเรียนไปอบรมมาแล้ว เรายังไม่ได้กำหนดให้กิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคเป็นนโยบายของโรงเรียน เพราะเป็นงานใหม่ เราขอศึกษาดูก่อน แต่จะบรรจุในแผนของโรงเรียนปีหน้า"

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า บทบาทของครูที่ปรึกษา มีความสำคัญและมีผลต่อการบรรจุกิจกรรม คบส. ลงในแผนหรือนโยบายของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เสริมวิทย์ สุภเมธี (2531 : 77 อ่างในนิตยา เควา, 2538 : 14) ที่ได้สรุปแนวทางการบริหารกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า บทบาทสำคัญของครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระประกอบด้วย การวางแผนการปฏิบัติงาน และการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน

(3) สถานที่ดำเนินการ ผลการศึกษา พบว่า สถานที่ดำเนินการด้าน คบส. ประกอบด้วย แหล่งที่แสดงกิจกรรมได้เป็นประจำ และแหล่งเก็บข้อมูล สำหรับโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) มีแหล่งแสดงกิจกรรมได้เป็นประจำ และแหล่งเก็บข้อมูลจำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 1 และโรงเรียนที่ 2 แหล่งแสดงกิจกรรมได้เป็นประจำ ได้แก่ โรงอาหารของโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน และ แหล่งเก็บข้อมูล ได้แก่ หอสหกรรม และห้องสมุด ส่วนโรงเรียนที่ 3 ซึ่งไม่มีสถานที่ดำเนินการนั้น เนื่องจากทางโรงเรียนไม่ได้บรรจุงาน คบส. ไว้ในนโยบายของโรงเรียน สำหรับโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) มีแหล่งแสดงกิจกรรมได้เป็นประจำ และแหล่งเก็บข้อมูล ครบทั้ง 3 โรงเรียน โดยแหล่งที่ใช้แสดงกิจกรรมมีความหลากหลาย ได้แก่ ห้องกรรมการนักเรียน บอร์ดหน้าโรงอาหาร บอร์ดหน้าห้องพยาบาล บอร์ดป้ายนิเทศของโรงเรียน แหล่งเก็บข้อมูล คบส. ได้แก่ ห้องคณะกรรมการนักเรียน ห้องสมุดและห้องพยาบาล จะเห็นว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมได้หลากหลายมากกว่าวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) เพราะครูที่ปรึกษาให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน คบส. ครูและนักเรียนมีการประชุมวางแผนร่วมกัน และครูให้คำแนะนำให้นักเรียนจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของครูตามความเหมาะสม เช่น ห้องพยาบาล บริเวณหน้าโรงอาหาร ป้ายนิเทศของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมสุข ทรัพย์สิน (2535 : 138) ที่พบว่า โรงเรียนมักจัดกิจกรรมอิสระให้สอดคล้องกับสภาพของอาคาร สถานที่ของโรงเรียน นอกจากนั้น ครูยังมีส่วนในการสนับสนุนการใช้วัสดุ อุปกรณ์ร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กระดาษโปสเตอร์ ปากกาเมจิก แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของสุทิน ร่มเย็น (2536 : 62) และจรรยา เกษโพหนอง (2527 : 79) ที่พบว่าโรงเรียนส่วนมากมักขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมนักเรียน

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า แม้ว่าโรงเรียนไม่ได้ส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม คบส. ในโรงเรียน แต่ถ้าโรงเรียนกำหนดครูที่ปรึกษาที่แน่นอน และให้ความเอาใจใส่ต่อกิจกรรมนักเรียน โดยบรรจุงาน คบส. ไว้เป็นนโยบายของโรงเรียนแล้ว ก็จะส่งผลให้มีสถานที่ดำเนินงาน คบส. ในโรงเรียนได้

(4) การมีส่วนร่วมของประชากรในโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) โรงเรียนที่ 1 มีจำนวนนักเรียนเข้าร่วมเป็นสมาชิก 600 คน โรงเรียนที่ 2 มีสมาชิก 234 คน และโรงเรียนที่ 3 ไม่มีสมาชิกเป็นทางการเลย คิดเป็นร้อยละ 58.6 9.4 และ 0 ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า โรงเรียนที่ 1 ซึ่งมีจำนวนนักเรียนที่เข้าเป็นสมาชิกมากกว่าร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งหมดนั้น เนื่องจากกิจกรรม คบส. เป็นกิจกรรมหนึ่งของคณะกรรมการนักเรียน และมีการประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกผ่านคณะกรรมการนักเรียนทำให้นักเรียนขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกเป็นจำนวนมาก ส่วนโรงเรียนที่ 2 มีจำนวนสมาชิกเพียงร้อยละ 9.4 นั้น เนื่องจากนโยบายของโรงเรียนกำหนดให้งาน คบส. เป็นกิจกรรมในรูปแบบชุมนุม ซึ่งครูที่ปรึกษาจะรับนักเรียนเป็นสมาชิกจำนวนจำกัด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนโรงเรียนที่ 3 ไม่มีนักเรียนเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการเลย เพราะโรงเรียนไม่ได้จัดตั้งชมรม คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่มีการรับสมัครและบันทึกทะเบียนสมาชิกอย่างเป็นทางการ

ส่วนโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) มีจำนวนสมาชิก 30 60 และ 200 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 3.5 และ 15.5 ตามลำดับ ซึ่งทั้ง 3 แห่งมีจำนวนสมาชิกไม่ถึงร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งหมด จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า โรงเรียนที่ 4 ครูที่ปรึกษาได้แนะนำให้บรรจุงาน คบส. เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งมีสมาชิกจำนวนหนึ่งอยู่แล้ว แต่คณะกรรมการนักเรียนไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกเพิ่มเติม ส่วนครูในโรงเรียนที่ 5 และ 6 ให้เหตุผลว่า กิจกรรมการประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกยังไม่ทั่วถึง จึงทำให้มีจำนวนสมาชิกน้อย

สำหรับครูที่เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งตามหมวดวิชา ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีโรงเรียนใดที่มีครูซึ่งทำการสอนแบ่งตามหมวดวิชา เข้าร่วมกิจกรรม คบส.มากกว่าครึ่งของหมวดวิชาที่มีอยู่ การจัดหมวดวิชาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสามัญศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ มีอยู่ 8-13 หมวด ได้แก่ หมวดคณิตศาสตร์ หมวดวิทยาศาสตร์ หมวดสังคมศึกษา หมวดพลานามัย หมวดคหกรรม หมวดเกษตรกรรม หมวดศิลปกรรม หมวดอุตสาหกรรม หมวดพาณิชยกรรม หมวดภาษาอังกฤษ หมวดภาษาไทย และหมวดภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

สำหรับจำนวนหมวดวิชาของครูที่เข้าร่วมงาน คบส. โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) พบว่า โรงเรียนที่ 1 2 และ 3 มีจำนวนหมวดวิชาของครูที่เข้าร่วมงาน คบส. มี 5 หมวด 1 หมวด และไม่มีครูจากหมวดต่าง ๆ เข้าร่วมเลย ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์ครูพบว่า ในโรงเรียนที่ 1 จัดการเรียนการสอนรวมทั้งสิ้น 10 หมวดวิชา แต่พบว่า มีครูจากหมวดวิชาต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม 5 หมวด (ร้อยละ 50.0) เนื่องจากกิจกรรม คบส. เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งจะมีครูจากหมวดต่าง ๆ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของกิจกรรม ได้แก่ หมวดพลานามัย หมวดอุตสาหกรรม หมวดคหกรรม ครูธุรการ ครูด้านการเงิน โรงเรียนที่ 2 จัดการเรียน การสอนรวมทั้งสิ้น 13 หมวดวิชา พบว่า มีครูจากหมวดวิชาต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม 1 หมวด (ร้อยละ 7.7) เนื่องจากกิจกรรม คบส. อยู่ในรูปชุมนุม จึงมีครูผู้รับผิดชอบเพียง 1 หมวด คือ หมวดคหกรรม ส่วนโรงเรียนที่ 3 ไม่มีครูจากหมวดวิชาต่าง ๆ เข้าร่วมเลย เนื่องจากไม่มีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเป็นลายลักษณ์อักษร

โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียน และครู) พบว่า มีจำนวนหมวดวิชาของครูที่เข้าร่วมกิจกรรม คบส. เท่ากับ 2 หมวด 5 หมวด และ 5 หมวด ในโรงเรียนที่ 4 5 และ 6 คิดเป็นร้อยละ 25.0 38.5 และ 50.0 ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า โรงเรียนที่ 4 มีการเรียนการสอนรวมทั้งสิ้น 8 หมวดวิชา แต่พบว่า มีจำนวนหมวดวิชาของครูเข้าร่วม กิจกรรม คบส. 2 หมวด ได้แก่ หมวดพลานามัย และหมวดภาษาไทย ซึ่งพบว่า ครูทั้ง 2 หมวด มีความสนิทสนมกันทำงานร่วมกันในกิจกรรมนักเรียนอื่น ๆ มาก่อน และสามารถทำงานร่วมกันได้ดี ส่วนอีก 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 5 และ 6 ให้เหตุผลว่า มีคำสั่งแต่งตั้งครูในหมวดวิชาต่าง ๆ ให้เป็นกรรมการโครงการ คบส. ในสถานศึกษา และผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้อำนวยการขอความร่วมมือในการเป็นที่ปรึกษาชมรม คบส. แต่ไม่มีคำสั่งแต่งตั้งเป็นกรรมการ หรือครูที่ปรึกษาอย่างเป็นทางการ

จะเห็นได้ว่า จำนวนสมาชิกของกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียนนั้น จะมีมากหรือน้อย มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะการรวมกลุ่มเป็นชมรมหรือชุมนุม หากเป็นชุมนุมแล้ว จำนวนสมาชิกจะถูกจำกัดให้ไม่มากเกินไปกว่าที่ครูจะดูแลได้อย่างทั่วถึง แต่ถ้าเป็นการตั้งกลุ่มในรูปชมรม และมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ จะทำให้มีสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมากได้ และการมีครูจากหมวดวิชาต่าง ๆ จำนวนหลายหมวด จะมีผลทำให้กิจกรรมมีความหลากหลายมากขึ้น

2.2 ผลของการให้การศึกษา ในหมวดการดำเนินการ

ผลการศึกษาในหมวดการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย 2 กิจกรรม (คะแนนเต็ม 14 คะแนน) คือ การวางแผน (1 คะแนน) การดำเนินกิจกรรมตามแผน (13 คะแนน) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (7 คะแนน) การเฝ้าระวังในโรงเรียน (5 คะแนน) กิจกรรมเรื่องราวร้องทุกข์ (1 คะแนน)

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษาโดยวิธีที่ 1 จำนวน 3 แห่ง มีคะแนนรวมของกิจกรรมหมวดการดำเนินการของโรงเรียนที่ 1 2 และ 3 เท่ากับ 4 4 และ 5 คะแนน ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนกลุ่มที่ให้การศึกษาโดยวิธีที่ 2 จำนวน 3 แห่ง มีคะแนนรวมของกิจกรรมหมวดการดำเนินการของโรงเรียนที่ 4 5 และ 6 เท่ากับ 4 6 และ 6 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนของกิจกรรมในหมวดการดำเนินการระหว่างกลุ่มในโรงเรียน ที่ให้การศึกษา วิธีที่ 1 กับวิธีที่ 2 โดยใช้สถิติ Mann Whitney U test พบว่า ผลการดำเนินกิจกรรมในหมวดนี้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p>0.05$) ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 คะแนนหมวดการดำเนินการ แยกรายกิจกรรมของวิธีการให้การศึกษาทั้ง 2 วิธี

กิจกรรมหมวดดำเนินการ (คะแนนเต็ม 14 คะแนน)	วิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1)			วิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2)		
	โรงเรียน ที่ 1	โรงเรียน ที่ 2	โรงเรียน ที่ 3	โรงเรียน ที่ 4	โรงเรียน ที่ 5	โรงเรียน ที่ 6
1. การวางแผน (1 คะแนน) - มีแผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการชัดเจน	0	0	0	1	0	1
2. การดำเนินกิจกรรมตามแผน (13 คะแนน)						

ตาราง 2 (ต่อ) คะแนนหมวดการดำเนินการ แยกรายกิจกรรมของวิธีการให้การศึกษาทั้ง 2 วิธี

กิจกรรมหมวดดำเนินการ (คะแนนเต็ม 14 คะแนน)	วิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1)			วิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2)		
	โรงเรียน ที่ 1	โรงเรียน ที่ 2	โรงเรียน ที่ 3	โรงเรียน ที่ 4	โรงเรียน ที่ 5	โรงเรียน ที่ 6
2.1 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (7 คะแนน)						
- เสียงตามสาย	1	0	1	1	1	1
- การผลิตสื่อ	0	0	0	0	1	0
- การจัดนิทรรศการ	0	1	0	0	0	0
- การจัดป้ายนิเทศ	1	1	1	1	1	1
- การจัดมุมคุ้มครองผู้บริโภค ในห้องเรียน	0	1	0	0	0	0
- การให้ความรู้หน้าเสาธง	0	1	1	1	0	1
- การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ในร้านค้า	0	0	0	0	0	0
2.2 การเฝ้าระวังในโรงเรียน (5 คะแนน)						
- การตรวจสอบฉลากผลิตภัณฑ์	0	0	0	0	0	0
- การใช้ Test Kit	1	0	0	0	0	0
- การตรวจอุปกรณ์ภายใน สถานที่	0	0	1	0	1	1
- การตรวจความสะอาด ระเบียบของสถานที่	0	0	1	0	1	1
- การตรวจอนามัยส่วนบุคคล และเครื่องแต่งกาย	0	0	0	0	0	0
2.3 กิจกรรมเรื่องราวร้องทุกข์ (1 คะแนน)						
- มีผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์	1	0	0	0	1	0
รวม	4	4	5	4	6	6

p-value = 0.239

ผลการศึกษาในตาราง 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบข้อมูลดังต่อไปนี้

(1) กิจกรรมการวางแผน พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) ไม่มีโรงเรียนใดมีการวางแผน โดยมีแผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนและจากการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนกลุ่มนี้ โรงเรียนที่ 1 ให้เหตุผลว่า มีการเปลี่ยนแปลงครูผู้รับผิดชอบ เนื่องจากครูผู้รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาคนเดิม ย้ายไปสอนที่โรงเรียนอื่น และได้มอบหมายงานให้ครูผู้รับผิดชอบใหม่รับดำเนินการต่อ แต่ในการส่งมอบงานนั้น ไม่ได้อธิบายวิธีการดำเนินกิจกรรมให้แก่ครูผู้รับผิดชอบใหม่โดยละเอียด เพียงได้มอบเอกสารประกอบการดำเนินงาน คบส. ให้ไว้เท่านั้น ทำให้ครูผู้รับผิดชอบใหม่ไม่เข้าใจการดำเนินงานกิจกรรมของชมรม ดังนั้น จึงไม่มีการดำเนินการต่อเนื่อง ดังคำบอกเล่าของครูผู้รับผิดชอบคนใหม่ที่ว่า

“ครูคนที่รับผิดชอบคนนั้น ได้ย้ายไปทำงานโรงเรียนอื่นแล้ว และได้มอบหมายงานชิ้นนี้ให้ แต่การมอบหมายงานก็ไม่ได้พูดอะไรกันมาก เขามอบเอกสารการดำเนินการไว้ให้ผลศึกษาเอง แต่ก็ยังไม่เข้าใจเท่าไรว่าจะดำเนินต่อไปอย่างไร งานอื่นๆ ก็มีมากไม่ค่อยมีเวลา”

ส่วนโรงเรียนที่ 2 ให้เหตุผลว่า โรงเรียนมีกิจกรรมอยู่ในรูปแบบชุมนุม ซึ่งครูที่ปรึกษามักจะมอบหมายงานให้นักเรียนทำ จึงไม่ต้องมีการวางแผน และนักเรียนให้เหตุผลว่า ครูที่ปรึกษาได้มอบให้นักเรียนค้นคว้า เรียนรู้ และทดลองปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด ประกอบกับนักเรียนได้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ให้ทำกันตามความสนใจของแต่ละบุคคล โดยไม่มีการประชุม วางแผนกิจกรรม คบส. โดยเฉพาะ ทำให้นักเรียนไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องวางแผนหรือเขียนแผนภูมิการดำเนินงานให้ชัดเจน

โรงเรียนที่ 3 ไม่มีการวางแผน เนื่องจาก ไม่ได้จัดตั้งกลุ่ม คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่มีการรวมกลุ่มนักเรียนมาช่วยกันคิดแผนงาน คบส. ไว้ล่วงหน้า

สำหรับโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) นั้น พบว่า มี 2 โรงเรียนที่มีการวางแผน คือ โรงเรียนที่ 4 และโรงเรียนที่ 6 โดยมีแผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมชัดเจน จากการสัมภาษณ์ครู ทำให้ทราบว่า โรงเรียนที่ 4 มีการวางแผนกิจกรรม คบส. รวมอยู่ในแผนของคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งคณะกรรมการนักเรียนจะดำเนินกิจกรรมชนิดต่าง ๆ ตามแผนที่วางไว้ ส่วนโรงเรียนที่ 6 มีการวางแผน เนื่องจากมีชมรมอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร ครูที่ปรึกษากับนักเรียนที่เป็นกรรมการมีการวางแผนร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรม ในขณะที่โรงเรียนที่ 5 ไม่มีการวางแผน เนื่องจาก ครูที่ได้รับการอบรม ได้ย้ายไปอยู่โรงเรียนอื่น นักเรียนจึงเป็นผู้ดำเนินงาน คบส. โดยมีได้กำหนดแผนกิจกรรม

(2) การดำเนินกิจกรรมตามแผน ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การเฝ้าระวังในโรงเรียน และกิจกรรมเรื่องราวร้องทุกข์

(2.1) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โรงเรียนที่อบรมโดยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) โรงเรียนที่ 1 2 และ 3 มีคะแนนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เท่ากับ 2 4 และ 3 คะแนน ตามลำดับ โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) โรงเรียนที่ 4 5 และ 6 มีคะแนนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 3 คะแนน เท่ากันทั้ง 3 แห่ง

เมื่อศึกษากิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นรายกิจกรรม พบว่า กิจกรรมที่โรงเรียนทำได้ทุกแห่ง คือ การจัดป้ายนิเทศ ซึ่งเป็นการให้ความรู้โดยการทำโปสเตอร์ความรู้ ดิคชันนารี ณ สถานที่ที่โรงเรียนกำหนดไว้ เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่ทุกโรงเรียนมีการปฏิบัติกันเป็นประจำ และนักเรียนได้รับการฝึกฝนให้ทำกิจกรรมเหล่านี้อยู่แล้ว กิจกรรมที่โรงเรียนทำได้ 5 แห่งใน 6 แห่ง ได้แก่ เสียความตาย เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบชัดเจน และมีสื่อให้นักเรียนใช้ในการทำกิจกรรม เช่น เทปความรู้อาหารและยา หนังสือคู่มือความรู้อาหารและยา กิจกรรมที่โรงเรียนทำได้ 4 แห่งใน 6 แห่ง ได้แก่ การให้ความรู้หน้าเสาธง จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โรงเรียนที่ไม่มีการให้ความรู้หน้าเสาธง เนื่องจาก โรงเรียนที่ 1 นักเรียนไม่ได้ทำการของเวลาในการทำกิจกรรมจากโรงเรียน และ โรงเรียนที่ 5 โรงเรียนนี้ไม่มีกิจกรรมการให้ความรู้หน้าเสาธง ส่วนกิจกรรมที่ได้เพียง 1 โรงเรียน ใน 6 โรงเรียน มี 3 กิจกรรม ได้แก่ การผลิตสื่อ การจัดนิทรรศการ และการจัดมุม คบส. ในห้องเรียน จากการสัมภาษณ์ครูจากโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง พบว่า กิจกรรมทั้ง 3 ชนิด มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการน้อย เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และต้องขอความร่วมมือจากครูผู้สอนในหมวดต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 ดังกล่าวแล้ว ส่วนกิจกรรมที่ทุกโรงเรียนดำเนินการไม่ได้เลย คือ การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ในร้านค้า เนื่องจาก ครูและนักเรียนไม่ได้ติดต่อกับร้านค้า ทำให้ไม่มีการขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการร้านค้า ในการดำเนินกิจกรรมการจัดป้ายประชาสัมพันธ์ในร้านค้า

นอกจากนี้การทำกิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่ครูและนักเรียนจะต้องมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ เตรียมการและแบ่งหน้าที่กันทำ โดยที่ครูที่ปรึกษาจะต้องคอยแนะนำการทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด เพราะกิจกรรมบางชนิดต้องได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคการดำเนินการ และการอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่จากโรงเรียน เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดมุม คบส. ในห้องเรียน สาเหตุอีกประการ คือ ชมรม คบส. มิได้ไปเรียนเชิญ

หรือ ขอความช่วยเหลือจากครูผู้สอนในหมวดอื่น ๆ ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ครูหมวดศิลปกรรม และครูประชาสัมพันธ์ เป็นต้น มาเป็นครูที่ปรึกษาหรือเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม และชมรม คบส. ไม่ได้ประสานงานกับบุคคล หรือ แหล่งวิทยากรในชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลในการทำกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ สมสุข ทรัพย์สิน (2535 : 138) ที่รายงานว่า โรงเรียนมักจัดกิจกรรมอิสระ โดยไม่มีการสำรวจแหล่งวิทยากรในชุมชน หรือ ไม่มีการสำรวจความสามารถของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรม

(2.2) กิจกรรมการเฝ้าระวังในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ไปสำรวจบุคลากรและสินค้าที่จำหน่ายในร้านอาหาร ร้านขายขนม สหกรณ์โรงเรียน หรือในโรงครัว โรงเรียนที่อบรมโดยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) คือ โรงเรียนที่ 1 2 และ 3 มีคะแนนการเฝ้าระวังในโรงเรียน เท่ากับ 1 0 และ 2 คะแนน ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนที่อบรม โดยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) มีคะแนนการเฝ้าระวังในโรงเรียนเท่ากับ 0 2 และ 2 คะแนนตามลำดับ จากคะแนนเต็มเท่ากับ 5 คะแนน

เมื่อวิเคราะห์กิจกรรมการเฝ้าระวังในโรงเรียนเป็นรายกิจกรรมพบว่า กิจกรรมการตรวจสอบฉลากผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องเก็บตัวอย่างจากร้านค้า และโรงอาหารของโรงเรียน มาตรวจสอบฉลาก และการตรวจสอบน้ำหนักส่วนบุคคลของผู้ประกอบการ และการตรวจความสะอาดของเครื่องแต่งกาย ต้องได้รับการอำนวยความสะดวกจากครูผู้รับผิดชอบโรงอาหาร และความร่วมมือจากผู้ประกอบการ ไม่มีโรงเรียนใดทำกิจกรรมนี้เลย อาจมีสาเหตุมาจากการทำงานดังกล่าว มีความยุ่งยาก ทำให้ไม่มีโรงเรียนใดให้ความสนใจที่จะทำในเรื่องนี้

ส่วนกิจกรรมการใช้ชุดทดสอบเบื้องต้น มีโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 จำนวน 1 แห่ง ใช้การทดสอบเบื้องต้น คือ การทดสอบน้ำส้มสายชู เนื่องจาก นักเรียนดำเนินการทดสอบตามแบบเรียนที่มีในหลักสูตร สำหรับโรงเรียนที่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมนี้ เนื่องจาก ไม่มีชุดทดสอบเบื้องต้น ไม่มีตัวอย่างแบบบันทึกการทดสอบ และไม่ทราบวิธีการในการทดสอบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“อยากจะเก็บตัวอย่างอาหารมาตรวจสอบเหมือนกัน แต่ไม่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ในการทดสอบ แบบฟอร์มการตรวจก็ไม่มี ถ้าสาธารณสุขมีให้จะดีมาก”

ซึ่งการขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรม คบส. นั้น สอดคล้องกับการวิจัยของ สุทิน ร่มเย็น (2536 : 62) ที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียน

การตรวจอุปกรณ์ภาชนะในสถานที่ประกอบการ และการตรวจความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานประกอบการ พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนที่ 3 และ โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนที่ 5 และ 6 จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า การที่โรงเรียนมีการทำกิจกรรมนี้ เนื่องจาก กิจกรรมทั้ง 2 ชนิดนี้ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียน มีการดำเนินการอยู่แล้วเป็นประจำก่อนมีการอบรม และ โรงเรียนที่ 5 และ 6 มีการดำเนินกิจกรรมนี้ เนื่องจาก ครูที่ปรึกษาแนะนำให้นักเรียนดำเนินการ โดยประสานงานกับครูผู้รับผิดชอบโรงอาหารเพื่อขอการสนับสนุนให้ทำกิจกรรมนี้

จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า ถ้าหากมีครูผู้สอนหมวดคหกรรม หมวดพลานามัย หรือครูผู้รับผิดชอบโรงอาหาร เป็นที่ปรึกษา จะมีการดำเนินกิจกรรมการเฝ้าระวังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวของครูที่ปรึกษาซึ่งเป็นครูในคหกรรมที่ว่า

“สุขภาพเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าอาหารการกินไม่ดี ไม่สะอาด จะทำให้เด็กเจ็บป่วยได้ง่าย ฉะนั้นจึงขอสนับสนุนกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมากเลยค่ะ”

“อยากจะเก็บตัวอย่างอาหารมาตรวจ แต่เกรงใจครูผู้รับผิดชอบโรงอาหาร ในปีต่อไป จะเชิญท่านมาเป็นที่ปรึกษาจะ ได้รับความสะดวกในการทำกิจกรรม คสส.”

(2.3) กิจกรรมเรื่องราร้องทุกข์ ผลการศึกษา พบว่า มีกิจกรรมนี้เกิดขึ้นใน 2 โรงเรียน จากวิธีการอบรมทั้ง 2 วิธี วิธีละ 1 โรงเรียน จากการไปดูสถานที่ พบว่า โรงเรียนที่ 1 ที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 มีผู้รับเรื่องราร้องทุกข์ โดยติดตั้งไว้ที่หน้าชมรม คสส. ของโรงเรียนจำนวน 1 ตู้ และมีเรื่องราร้องทุกข์จำนวน 1 เรื่อง แต่ผู้ร้องทุกข์ไม่ได้ร้องทุกข์ผ่านตู้รับเรื่องราร้องทุกข์ โดยร้องเรียนตรงต่อผู้บริหารของโรงเรียน ได้แก่ เรื่องความสะอาดของโรงอาหาร จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า สถานที่ติดตั้งตู้รับเรื่องราร้องทุกข์ไม่เหมาะสม สถานที่ที่เหมาะสมควรเป็นที่โรงอาหาร เพราะจะทำให้เกิดความสะดวกต่อผู้ที่ร้องเรียน ดังคำกล่าวของนักเรียนที่ว่า

“เพื่อน ๆ อยากจะร้องเรียน แต่ขี้เกียจเดินไปที่ชมรม ถ้ามีตู้ที่โรงอาหารก็จะสะดวกดี”

ส่วนโรงเรียนที่ 2 และ 3 ไม่มีตู้รับเรื่องราร้องทุกข์ จากการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนที่ 2 พบว่า สาเหตุมาจากครูและนักเรียนยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการในเรื่องการแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องราร้องทุกข์ จึงไม่กล้าที่จะดำเนินการ ส่วนโรงเรียนที่ 3 พบว่า เนื่องจากไม่มีการจัดตั้งชมรม คสส. เป็นลายลักษณ์อักษร จึงยังไม่ดำเนินการ ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“ผมเกรงว่า ถ้ามีผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ หากมีคนร้องทุกข์จะไม่สามารถแก้ไข ปัญหาได้ และยังไม่ทำคูไว้”

โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 มีโรงเรียนที่มีคูหรือกล่องรับเรื่องราวร้องทุกข์ จำนวน 1 โรงเรียน โดยติดตั้งไว้ที่โรงอาหาร จำนวน 1 ตู้ และมีเรื่องราวร้องทุกข์ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแม่ค้านำอาหารเก่าค้างคืนมาขาย จากการสัมภาษณ์ครู ในโรงเรียนที่ 5 พบว่า ติดตั้งผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ไว้ที่โรงอาหาร เนื่องจาก เป็นสถานที่ที่ครูและนักเรียนใช้ในการรับประทานอาหารเป็นประจำ ถ้ามีเรื่องร้องเรียนก็สามารถร้องเรียนที่โรงอาหารได้ทันที ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 4 ให้เหตุผลว่า เนื่องจากครูยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินการกิจกรรมเรื่องราวร้องทุกข์ และขาดความมั่นใจในการดำเนินการ ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“หลังจากรับการอบรมจากสาธารณสุขจังหวัดมาแล้ว ก็ได้ศึกษาวิธีดำเนินการ แต่ยังไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการมากนัก ทำให้ขาดความมั่นใจในการทำงาน กิจกรรมเรื่องราวร้องทุกข์ น่าจะให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาแนะนำบ้าง”

ส่วนโรงเรียนที่ 6 ให้เหตุผลว่า เนื่องจากครูและนักเรียนยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเรื่องราวร้องทุกข์ และวางแผนจะดำเนินการในปีการศึกษาต่อไป ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“คิดว่าการทำคูรับเรื่องราวร้องทุกข์ยังไม่จำเป็น ปีแรกขอทำในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานให้ดีกว่า กิจกรรมอื่น ๆ จึงจะดำเนินการได้ดี และจะไปเพิ่มกิจกรรมนี้ในปีหน้า”

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีการติดตั้งคูหรือกล่องรับเรื่องราวร้องทุกข์ กลุ่มละ 1 โรงเรียน มีโรงเรียนละ 1 ตู้ และสถานที่ติดตั้งที่บริเวณหน้าชมรม ค.ศ. เป็นสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่สะดวกแก่การไปร้องทุกข์ สถานที่ที่เหมาะสมควรเป็นบริเวณโรงอาหาร เนื่องจาก เป็นสถานที่ที่สะดวกแก่นักเรียนในการร้องเรียน

2.3 ผลของการให้การศึกษา ในหมวดผลของการดำเนินการ

ผลการศึกษาในหมวดผลของการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 6 กิจกรรม (คะแนนเต็ม 15 คะแนน) ได้แก่ การประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (1 คะแนน) การบันทึกกิจกรรม (2 คะแนน) การสรุปผลกิจกรรม (1 คะแนน) การประเมินผล (2 คะแนน) การอบรม การสอนและการถ่ายทอดความรู้ (3 คะแนน) แก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียน (6 คะแนน) พบว่า กลุ่ม

โรงเรียนที่ให้การศึกษ โดยวิธีที่ 1 จำนวน 3 แห่ง มีคะแนนรวมของกิจกรรมหมวดผลการดำเนินการของแต่ละแห่งเท่ากับ 5 7 และ 1 คะแนน ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนกลุ่มที่ให้การศึกษด้วยวิธีที่ 2 จำนวน 3 แห่ง มีคะแนนรวมของกิจกรรมหมวดผลของการดำเนินการของแต่ละแห่งเท่ากับ 2 3 และ 3 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนรวมของกิจกรรมในหมวดผลของการดำเนินการระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษ วิธีที่ 1 กับวิธีที่ 2 พบว่าผลการดำเนินกิจกรรมในหมวดนี้ เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ Mann Whitney U Test พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 คะแนนหมวดผลของการดำเนินการ แยกรายกิจกรรมของวิธีให้การศึกษ ของทั้ง 2 วิธี

กิจกรรมหมวดผลของการดำเนินการ (คะแนนเต็ม 15 คะแนน)	วิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1)			วิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2)		
	โรงเรียน ที่ 1	โรงเรียน ที่ 2	โรงเรียน ที่ 3	โรงเรียน ที่ 4	โรงเรียน ที่ 5	โรงเรียน ที่ 6
1. มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง (1 คะแนน)	1	0	0	0	0	0
2. มีการบันทึกกิจกรรม (2 คะแนน) - เป็นลายลักษณ์อักษร - เป็นรูปภาพ	1	0	0	0	0	0
3. มีการสรุปผลกิจกรรม (1 คะแนน)	0	0	0	0	0	0
4. มีการประเมินผล (2 คะแนน) - กิจกรรมโครงการย่อย - ภาพรวมทุกโครงการ	0 0	1 1	0 0	0 0	0 0	0 0
5. การอบรมการสอน และการถ่ายทอด ความรู้ (3 คะแนน)						
5.1 การบรรจุความรู้ คบส. ในวิชา เรียน	1	1	1	1	1	1
5.2 การใช้แผนการสอนที่สาธารณสุข จัดทำให้	0	0	0	0	1	0

ตาราง 3 (ต่อ) คะแนนหมวดผลของการดำเนินการ แยกรายกิจกรรมของวิธีให้การศึกษาของทั้ง 2 วิธี

กิจกรรมหมวดผลของการดำเนินการ (คะแนนเต็ม 15 คะแนน)	วิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1)			วิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2)		
	โรงเรียน ที่ 1	โรงเรียน ที่ 2	โรงเรียน ที่ 3	โรงเรียน ที่ 4	โรงเรียน ที่ 5	โรงเรียน ที่ 6
5.3 การมีวิทยากรบรรยายความรู้ คส. จากภายนอกโรงเรียน	1	1	0	0	0	1
6. การแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียน (6 คะแนน)						
6.1 มีการประชุมเพื่อพิจารณา	0	1	0	0	1	0
6.2 มีการลงมติตัดสินใจ	0	1	0	0	0	0
6.3 มีการเสนอผู้บริหาร โรงเรียน	0	0	0	0	0	0
6.4 มีการปฏิบัติตามมติ	0	0	0	0	0	0
6.5 มีการติดตามผล	0	0	0	0	0	0
6.6 มีการตอบปัญหาผู้ร้องเรียนหรือ สาธารณะ	0	0	0	0	0	0
รวม	5	7	1	2	3	3

p-value = 0.507

เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมในตารางที่ 3 พบผลการศึกษาดังนี้

(1) การประชุม

ตามแบบประเมินเกี่ยวกับกิจกรรมการประชุมได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าควรมีอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) มีโรงเรียนที่มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพียง 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 1 เนื่องจากกิจกรรม คส. ถูกกำหนดให้เป็นกิจกรรมของคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งคณะกรรมการนักเรียนได้มีการประชุมทุกเดือน ส่วนโรงเรียนที่ 2 ไม่มีการประชุมทุกเดือน เนื่องจาก กิจกรรม คส. อยู่ในรูปชุมนุมนักเรียนจะทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายจากครูที่ปรึกษา โดยไม่มีการประชุมปรึกษาหารือกันในระหว่างผู้ร่วมชุมนุมต้องคอยฟังคำสั่งของครูเท่านั้น และโรงเรียนที่ 3 ไม่มี

การจัดการประชุมทุกเดือน เนื่องจาก ไม่มีชมรมเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) ไม่ได้ดำเนินการประชุมทุกเดือน ทั้ง 3 โรงเรียน โดยที่ครูและนักเรียนโรงเรียนที่ 4 ให้เหตุผลว่า สาเหตุที่ไม่มีการประชุมอย่างเป็นทางการทุกเดือน เนื่องจาก จะดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยเป็นส่วนใหญ่ การประชุมจะทำเฉพาะกิจกรรมที่นักเรียนแต่ละกลุ่มให้ความสนใจและมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่มาก สามารถนัดหมายสมาชิกหรือกรรมการได้สะดวก การประชุมกลุ่มย่อยสามารถประชุมได้สะดวกและรวดเร็ว มากกว่าการประชุมอย่างเป็นทางการ และการติดตามการดำเนินงานสามารถทำได้ง่ายกว่าการประชุมอย่างเป็นทางการ เพราะจะเป็นการประชุมเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบกิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกับสมาชิกที่สนใจ ดังคำกล่าวของนักเรียนที่ว่า

“การประชุมกลุ่มย่อยทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว แต่ไม่ได้จัดประชุมอย่างเป็นทางการทุกเดือน เพราะครูกับนักเรียนไม่มีเวลาว่างมากพอจะประชุมเป็นทางการทุกเดือน”

“การประชุมกลุ่มย่อยจะทำงานได้สบายกว่า เพราะผู้เข้าร่วมประชุมคือ ผู้ที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบอยู่แล้ว ถึงแม้ไม่จัดประชุมใหญ่ก็สามารถทำงานได้”

โรงเรียนที่ 5 ไม่มีการประชุมทุกเดือน เนื่องจากคณะกรรมการชมรม คบส. เห็นว่าการประชุมทุกเดือนไม่มีความจำเป็นมากนัก ประกอบกับครูที่ปรึกษาและนักเรียนไม่มีเวลาในการเข้าประชุมร่วมกันได้ทุกเดือน เพราะครูมีภาระกิจมากในด้านงานสอน ส่วนนักเรียนมีกิจกรรมให้ดำเนินการหลายชมรม ซึ่งการประชุมอย่างเป็นทางการดำเนินการได้ปีละ 1-2 ครั้งเท่านั้น เนื่องจากผู้บริหาร คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เป็นผู้กระตุ้นให้ดำเนินการ ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“การประชุมอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องใหญ่สำหรับครูและนักเรียนมากครับ เพราะต้องใช้เวลาเตรียมการมากมาย รวมทั้งผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญด้วย เพราะการประชุมอย่างเป็นทางการผู้บริหารจะเป็นคนดำเนินการ”

โรงเรียนที่ 6 ไม่มีการประชุมทุกเดือน เนื่องจาก นักเรียนเห็นว่าการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง เป็นการประชุมที่มากเกินไป นักเรียนไม่สามารถทำได้จัดการประชุมเพียงปีละ 3-4 ครั้ง ดังคำกล่าวของนักเรียนที่ว่า

“ประชุมเดือนละครั้งมันมากเกินไป เราคงไม่สามารถทำได้แน่นอน”

โดยสรุปจะเห็นว่า แม้ไม่มีการประชุมทุกเดือนกิจกรรม คบส. ในโรงเรียนก็ยังดำเนินการไปได้ และการนำกิจกรรมนี้มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของผลของการดำเนินงานอาจไม่มีความจำเป็นและไม่สามารถเป็นตัวชี้วัดที่มีความหมายในกิจกรรมนี้

(2) การบันทึกกิจกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรพบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 มีการบันทึกกิจกรรมเป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 1 เนื่องจากกิจกรรม คบส. เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้ง และเภสัชกรโรงพยาบาลชุมชนได้มาให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการบันทึกกิจกรรม ส่วนอีก 5 โรงเรียน ไม่มีการบันทึกกิจกรรม คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะกิจกรรม คบส. เป็นกิจกรรมที่ทำตามความสมัครใจ มีการแบ่งงานและความรับผิดชอบตามความสนใจของนักเรียน แต่ไม่มีการรายงานผลการดำเนินกิจกรรม ดังนั้น นักเรียนจึงไม่มีการจดบันทึกการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร ดังคำบอกเล่าของนักเรียนที่ว่า

“กิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกิจกรรมที่ทำตามความสมัครใจ แล้วแต่นักเรียนจะสนใจ”

“ผมจดบันทึกเพียงคร่าว ๆ เท่านั้น ไม่ได้เขียนรายละเอียดมากนัก เพราะแบ่งหน้าที่กันไปแล้ว”

ส่วนการบันทึกกิจกรรมเป็นรูปภาพ โดยการถ่ายรูป พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 1 และโรงเรียนที่ 2 ที่จัดทำกิจกรรมบันทึกเป็นรูปภาพไว้ เนื่องจาก โรงเรียนที่ 1 มีกิจกรรม คบส. เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน มีฟิล์มถ่ายภาพอยู่แล้ว และโรงเรียนที่ 2 มีกิจกรรม คบส. ในรูปชุมนุม นักเรียนต้องนำเสนอรูปภาพการดำเนินกิจกรรมให้แก่ครูที่ปรึกษาชุมนุมโรงเรียนที่ 3 ไม่มีการบันทึกกิจกรรมเป็นรูปภาพ เนื่องจาก ไม่มีชมรม คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่มีการบันทึกภาพกิจกรรมอย่างเป็นทางการ ส่วนโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 มีการบันทึกกิจกรรมเป็นรูปภาพ จำนวน 2 โรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนที่ 4 ครูผู้รับผิดชอบ ขอความร่วมมือจากฝ่ายบริหารของโรงเรียนในการบันทึกภาพการดำเนินกิจกรรมของนักเรียน โรงเรียนที่ 5 ไม่มีการบันทึกภาพไว้เพราะกิจกรรม คบส. ร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน เช่น กีฬาสี ซึ่งมีการบันทึกภาพอยู่แล้ว

จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับจะเห็นได้ว่า การบันทึกกิจกรรมเป็นรูปภาพจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่างในโรงเรียน ถึงแม้จะไม่มีการประชุมอย่างเป็นทางการเดือน

ละ 1 ครั้ง หรือรวมทั้งไม่มีการบันทึกรายงานการประชุมเป็นลายลักษณ์อักษรก็ยังคงมีการถ่ายภาพบันทึกการทำกิจกรรมไว้

(3) การสรุปผลกิจกรรม พบว่า ไม่มีโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 และวิธีที่ 2 ที่ดำเนินกิจกรรมนี้เลย เนื่องจาก ไม่มีการรายงานผลการดำเนินกิจกรรม ไม่มีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ไม่ได้รับคำแนะนำในวิธีการสรุปผลกิจกรรม และขาดการติดตามจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในช่วงหลังของการดำเนินการอบรม ดังคำพูดของครู ที่ว่า

“ตามปกติกิจกรรม คบส. เป็นกิจกรรมนักเรียนที่นักเรียนทำกิจกรรมตามความสมัครใจและความสนใจของนักเรียน ไม่ต้องรายงานผลการทำกิจกรรม ไม่ต้องสรุปผลการทำกิจกรรม และไม่เห็นคุณหมอเข้ามาติดตามว่าจะให้ทำอย่างไร”

(4) การประเมินผล ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ การประเมินผลกิจกรรมโครงการย่อย และการประเมินผลภาพรวมทุกโครงการ พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 มีการดำเนินกิจกรรมทั้ง 2 ชนิด เพียง 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 2 เนื่องจาก งาน คบส. จัดอยู่ในรูปชุมนุม และครูที่ปรึกษามอบหมายให้นักเรียนดำเนินการประเมินผล นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาติดตามให้คำปรึกษาในช่วงหลังของการดำเนินกิจกรรม โรงเรียนที่ 1 ไม่มีการประเมินผล เนื่องจาก นักเรียนไม่ทราบวิธีการในการประเมินผล และขาดการแนะนำจากครูที่ปรึกษา โรงเรียนที่ 3 ไม่มีการประเมินผล เนื่องจาก ผู้บริหารของโรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญของกิจกรรม คบส. และไม่มีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรม คบส. จึงทำให้ครูและนักเรียนขาดความกระตือรือร้นในการประเมินผลกิจกรรม ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“กิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข เป็นกิจกรรมที่ทำตามความสนใจของนักเรียน ผู้บริหารไม่ได้เข้ามาดูแลมากนัก และการประเมินหรือไม่ประเมินจึงไม่มีผลต่อการเรียน การสอนของครู และนักเรียน”

โรงเรียนที่ 4 ไม่มีการประเมินผล เนื่องจาก ไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาแนะนำในการดำเนินการประเมินผลกิจกรรม ดังคำบอกเล่าของครู ที่ว่า

“เจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่ได้มาติดตามให้คำแนะนำ พวกเราเลยไม่ทราบว่า จะประเมินผลอย่างไรบ้าง”

โรงเรียนที่ 5 ไม่มีการประเมินผล เนื่องจาก นักเรียนขาดทักษะในการเก็บบันทึกรวบรวมข้อมูลและการสรุปผลการดำเนินกิจกรรม ทำให้ไม่มีการประเมินผลกิจกรรม ดังคำกล่าวของนักเรียน ที่ว่า

“กิจกรรม คบส. ที่พวกเราทำอยู่ไม่ได้บันทึกกิจกรรม เลยไม่มีข้อมูลมาใช้ในการประเมินผล”

โรงเรียนที่ 6 ไม่มีการประเมินผล เนื่องจาก นักเรียนไม่เข้าใจวิธีการประเมินผล ไม่มีการบันทึกกิจกรรม และการสรุปผลกิจกรรม ทำให้ขาดข้อมูลที่นักเรียนจะนำไปใช้ในการประเมินผลกิจกรรม คบส. ในโรงเรียน

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนส่วนมาก 5 แห่งใน 6 แห่ง ไม่มีการประเมินผลการจัดกิจกรรม คบส. ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จรรยา เกษโพหนอง (2527 : 78) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ยังขาดการประเมินผลการจัดกิจกรรม

(5) การอบรม การสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ การบรรจุความรู้ คบส. ในวิชาเรียน การใช้แผนการสอนที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ จัดทำให้ และการมีวิทยากรบรรยายความรู้ คบส. จากนอกโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีการให้การศึกษาทั้ง 2 วิธี มีการบรรจุความรู้ คบส. ในวิชาเรียนครบทุกแห่ง จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า ความรู้เรื่องนี้ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรของ วิชาสุขศึกษา และวิชาการจัดการในบ้าน

การใช้แผนการสอนที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจัดทำให้ พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 ไม่มีโรงเรียนใดใช้แบบการสอนดังกล่าวเลย เนื่องจาก โรงเรียนที่ 1 ทำเอกสารสูญหาย โรงเรียนที่ 2 ครูที่ปรึกษาเห็นหน้าปกเอกสารเป็นแผนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จึงไม่ได้ศึกษาเนื้อหาในเอกสาร ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“เห็นหน้าปกหนังสือเขียนว่า แผนการสอนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 เลยไม่ได้เปิดอ่านอย่างละเอียด ทำให้ไม่ทราบรายละเอียดในการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมนี้”

โรงเรียนที่ 3 เนื่องจาก ไม่ได้รับเอกสารแผนการสอน และไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้คำแนะนำว่ามีเอกสารชนิดใดบ้าง ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“วันที่ไปอบรม ผมไม่ได้รับเอกสารแผนการสอนนี้เลย เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการอบรมบอกว่า จะมีเอกสารส่งตามไปให้ที่โรงเรียน

โรงเรียนที่ 4 ไม่ได้ใช้แผนการสอน เนื่องจาก ครูผู้รับผิดชอบคนเดิมย้ายโรงเรียน และไม่ได้ให้แผนการสอนแก่ครูผู้รับผิดชอบใหม่ จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า เนื่องจากครูคนเดิมได้ทำเอกสาร แผนการสอนสูญหาย ก่อนที่จะส่งมอบงานดังกล่าวของครูที่ว่า

“ครูคนเก่าที่รับผิดชอบย้ายไปสอนโรงเรียนอื่น เขาทำเอกสารหาย พอรับมอบหมายงานก็ไม่มีรายละเอียดแผนการสอนให้ดู ทำให้ไม่ทราบรายละเอียดในการใช้แผนการสอน ค่าเงินงาน คบส.”

โรงเรียนที่ 6 ไม่ได้ใช้แผนการสอน เนื่องจาก ครูที่ได้รับเอกสารได้ส่งแผนการสอนไปที่ห้องสมุดของโรงเรียน ทำให้ครูผู้รับผิดชอบไม่ได้รับแผนการสอน ดังคำกล่าวของครูว่า

“ดิฉันไม่ทราบว่า ครูห้องสมุดเก็บแผนการสอนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในโรงเรียนไว้ที่ห้องสมุด เพราะสาธารณสุขจังหวัดส่งแผนนี้มาให้โรงเรียนหลังการอบรมเพิ่งพบเอกสารแผนการสอนเมื่อไม่นานมานี้เอง”

ส่วนโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 พบว่า มีโรงเรียนที่ใช้แผนการสอน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 5 เนื่องจาก ครูผู้รับผิดชอบงาน คบส. ได้มอบแผนการสอนให้แก่นักเรียนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรม คบส. ในโรงเรียน

จะเห็นได้ว่า สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ยังขาดการติดตามผลว่าครูผู้รับผิดชอบได้รับเอกสารครบถ้วนหรือไม่ เพราะเอกสารมิได้ส่งมอบให้แก่ครูในวันที่มีการอบรม แต่จัดส่งให้ภายหลังการอบรม ดังนั้นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ประสานงาน ควรมีการติดตามการได้รับเอกสาร เพื่อชี้แจงและอธิบายวิธีการใช้แผนการสอนงาน คบส. ในโรงเรียนแก่ครูผู้รับผิดชอบให้มีความเข้าใจในแผนการสอน และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง

ผลการศึกษา การมีวิทยากรบรรยายความรู้ คบส. จากภายนอกโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 มีการดำเนินกิจกรรมนี้ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนที่ 1 และ 2 จากการสัมภาษณ์ครู โรงเรียนที่ 1 พบว่า วิทยากรที่มาบรรยายความรู้ คบส. ได้แก่ เกสัชกรโรงพยาบาลชุมชน และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาประสานงานและติดตามผลการดำเนินงาน แต่ไม่สม่ำเสมอ โดยมักจะมาตอนต้นภาคเรียน และปลายภาคเรียน ดังคำกล่าวของครูที่ว่า

“มีเกสัชกร โรงพยาบาลชุมชนมาเป็นวิทยากรบ้างเป็นบางครั้ง และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาประสานงาน แต่ไม่สม่ำเสมอ โดยมาตอนต้นเทอม และปลายเทอม”

โรงเรียนที่ 2 พบว่า วิทยากรที่มาบรรยายความรู้ คบส. คือ เกสัชกรโรงพยาบาลชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยขณะที่มีวิทยากรจากภายนอกโรงเรียนมาบรรยาย จะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น เพราะความรู้เรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และวิทยากรได้ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการดำเนินกิจกรรม

โรงเรียนที่ 3 พบว่า ไม่มีวิทยากรจากภายนอกมาบรรยายความรู้ คบส. เนื่องจากยังไม่มีชมรมอย่างเป็นทางการ และขาดการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ส่วนโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) พบว่า มีวิทยากรบรรยายความรู้ คบส. จากภายนอกโรงเรียนจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนที่ 6 จากการสัมภาษณ์ครูพบว่าวิทยากร คือ เกษกร โรงพยาบาลชุมชน โดยหลังการบรรยาย วิทยากรได้แจกสื่อ คบส. เช่น เทป วีดิทัศน์ และแผ่นพับ ได้แก่คณะกรรมการของชมรม คบส. ซึ่งนักเรียนมีความกระตือรือร้นมาก และนำสิ่งดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ คบส. ในโรงเรียนดังกล่าวของครูที่ว่า

“เวลาที่มิวิทยากรมาบรรยายในโรงเรียน นักเรียนจะมีความกระตือรือร้นมาก และถ้ามีการแจกสื่อเอกสารให้ด้วย จะเป็นประโยชน์ในการทำกิจกรรมมาก”

สำหรับโรงเรียนที่ 4 และ 5 ไม่มีวิทยากรจากภายนอกมาบรรยายความรู้ คบส. เนื่องจากขาดการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่

(6) การแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียน ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ การประชุมของคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหา การลงมติตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาเพื่อเสนอผู้บริหาร โรงเรียนให้ได้รับทราบและขอข้อคิดเห็น หลังจากนั้นนำเอาผลการตั้งการ หรือการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนไปสู่การปฏิบัติตามมติ มีการติดตามผลการแก้ไขปัญหา และการตอบปัญหาผู้ร้องเรียนหรือต่อสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า การประชุมของคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหา มีเพียง 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนที่ 2 ซึ่งอบรมเฉพาะนักเรียน และโรงเรียนที่ 5 มีจำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 2 ส่วนการอบรมด้วยวิธีที่ 2 ไม่มีโรงเรียนใดดำเนินกิจกรรมนี้เลย สำหรับกิจกรรมอีก 4 กิจกรรมที่เหลือคือ การเสนอผลการลงมติตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาต่อผู้บริหารโรงเรียน การปฏิบัติตามมติ การติดตามผลและการตอบปัญหาผู้ร้องเรียนหรือต่อสาธารณะ ไม่มีโรงเรียนใดในทั้ง 2 กลุ่มดำเนินกิจกรรมเหล่านี้เลย จากการสัมภาษณ์นักเรียนของโรงเรียนที่ 1 พบว่า สถานที่ที่ตั้งตู้รับเรื่องราวร้องทุกข์อยู่ในที่ไม่สะดวก ส่งผลให้ไม่มีเรื่องร้องทุกข์ส่งมายังคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหา ดังคำกล่าวของนักเรียนที่ว่า

“มีการติดตั้งตู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ที่หน้าชมรมแล้ว แต่ไม่เห็นมีคนมาร้องทุกข์เลย”

โรงเรียนที่ 2 มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียน 2 กิจกรรม คือ การประชุมเพื่อพิจารณาและการลงมติตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า กิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียนเป็นกิจกรรมใหม่ ไม่เคยมีการปฏิบัติมาก่อน และนักเรียนยังมีความเข้าใจในเรื่องสิทธิผู้บริโภคน้อย ทำให้ไม่กล้าดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนที่ยากขึ้น เช่น การเสนอผู้บริหารโรงเรียน การปฏิบัติตามมติ และการตอบปัญหาผู้ร้องเรียนหรือสาธารณชน โรงเรียนที่ 3 ไม่มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียน ซึ่งได้รับทราบจากการสัมภาษณ์นักเรียนว่า เนื่องจาก ไม่มีการจัดตั้งชมรมเป็นลายลักษณ์อักษร โรงเรียนที่ 4 ไม่มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียน นักเรียนแจ้งให้ทราบว่า มีสาเหตุเนื่องจาก กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ ให้นักเรียนรู้จักสิทธิผู้บริโภคมีน้อย มีเฉพาะเสียงตามสาย ป้ายนิเทศ และการให้ความรู้หน้าเสาธง ทำให้ความรู้เรื่องสิทธิผู้บริโภคไม่ถึงกลุ่มเป้าหมาย จึงไม่มีการร้องเรียน ส่งผลให้คณะกรรมการไม่มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียน ดังคำกล่าวของนักเรียน ที่ว่า

“กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ของชมรมของเรามีเพียงเสียงตามสายป้ายนิเทศ และการให้ความรู้หน้าเสาธง ทำให้ความรู้เรื่องสิทธิผู้บริโภคไม่ทั่วถึง”

โรงเรียนที่ 5 มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียน จำนวน 1 กิจกรรม ได้แก่ การประชุมของคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหา จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า เนื่องจาก มีการร้องเรียนจำนวน 1 เรื่อง จากผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ คณะกรรมการจึงนำเรื่องร้องทุกข์ดังกล่าวเข้าที่ประชุมเพื่อพิจารณา แต่มิได้มีการลงมติตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป เนื่องจากนักเรียนไม่ทราบแนวทางในการดำเนินกิจกรรม และครูที่ปรึกษามีได้ให้คำปรึกษาอย่างเพียงพอ

โรงเรียนที่ 6 ไม่มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียน จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า เนื่องจาก ไม่มีผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ และจำนวนนักเรียนที่สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรม คบส. มีจำนวนน้อย ถ้าชมรมมีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกให้มากกว่านี้ จะทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องสิทธิผู้บริโภคมากขึ้น และจะส่งผลให้มีกิจกรรมการร้องเรียนมากขึ้นในที่สุด คณะกรรมการจะเกิดกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียนได้ ดังคำกล่าวของนักเรียน ที่ว่า

“สมาชิกชมรม คบส. มีจำนวนน้อย ถ้ามีการประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกให้มาก คนจะรู้จักสิทธิของผู้บริโภคมากขึ้น ก็อาจมีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องร้องเรียนมากขึ้น”

ส่วนเหตุผลอื่นได้แก่ ครูที่ปรึกษาไม่ได้แนะนำขั้นตอนและวิธีการในการแก้ไขปัญหา

เรื่องร้องทุกข์ที่ถูกต้องแก่คณะกรรมการชมรม และนักเรียน ไม่ได้ศึกษาวิธีการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหาเรื่องร้องทุกข์ ตามเอกสารแผนการสอนที่สาธารณสุขจังหวัดมอบให้ นอกจากนี้ถ้าเภสัชกร โรงพยาบาลชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ความสำคัญในการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องสิทธิผู้บริโภค และการร้องเรียนเมื่อได้รับความเสียหายหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม พร้อมทั้งยกตัวอย่างหรือกรณีศึกษาให้แก่คณะกรรมการชมรม และสมาชิกได้ทราบ และฝึกฝนทักษะในการดำเนินกิจกรรมนี้ นักเรียนก็จะสามารถดำเนินกิจกรรมเรื่องการร้องเรียนได้อย่างถูกต้อง และมีความมั่นใจเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ครูผู้รับผิดชอบโรงอาหาร และร้านค้า ยังมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการดำเนินกิจกรรมนี้ เพราะนักเรียนจะได้รับการอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมการเฝ้าระวังในโรงอาหาร ทำให้ทราบปัญหาการบริโภคสินค้าของนักเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียน ส่วนครูผู้รับผิดชอบโรงอาหาร จะได้รับประโยชน์จากกิจกรรม คบส. เป็นการแบ่งเบาภาระในการตรวจสอบผู้ประกอบการ และสถานที่ของโรงอาหาร เพราะนักเรียนจะสามารถคอยสังเกต และรายงานสิ่งผิดปกติที่เกิดขึ้นในโรงอาหาร ให้แก่ครูผู้รับผิดชอบได้ทันเวลา ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“ถ้านักเรียนช่วยตรวจสอบโรงอาหารด้วยก็ดี จะทำให้แบ่งเบาภาระอาจารย์ได้”

2.4 ผลของการให้การศึกษา ในหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ

ผลการศึกษาในหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ ประกอบด้วย 5 กิจกรรม (คะแนนเต็ม 9 คะแนน) ได้แก่ มาตรการของโรงเรียนด้าน คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร (1 คะแนน) การพัฒนาการดำเนินกิจกรรม (2 คะแนน) การเกิดประโยชน์ต่อชุมชน (2 คะแนน) การได้มาซึ่งงบประมาณและทรัพยากร (2 คะแนน) และกิจกรรมพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค (2 คะแนน) พบว่า กลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษา โดยวิธีที่ 1 จำนวน 3 แห่ง มีคะแนนรวมของกิจกรรมหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ ของแต่ละแห่ง เท่ากับ 1 3 และ 1 คะแนน วิธีที่ 2 มีคะแนนเท่ากับ 1 1 และ 4 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนรวมของกิจกรรมในหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ ระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษาวิธีที่ 1 กับ วิธีที่ 2 และนำไปทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ Mann Whitney U Test พบว่า ผลการดำเนินกิจกรรมในหมวดนี้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 คะแนนหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ แยกรายกิจกรรมของวิธีให้การศึกษทั้ง 2 วิธี

กิจกรรมหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ(9 คะแนน)	วิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1)			วิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2)		
	โรงเรียน ที่ 1	โรงเรียน ที่ 2	โรงเรียน ที่ 3	โรงเรียน ที่ 4	โรงเรียน ที่ 5	โรงเรียน ที่ 6
1. มาตรการของโรงเรียนด้านคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขเป็นลายลักษณ์อักษร (1 คะแนน)	1	1	0	0	0	1
2. การพัฒนาการดำเนินกิจกรรม (2 คะแนน)						
- มีโครงการพิเศษด้าน คบส. ในโรงเรียน	0	1	0	0	0	1
- มีกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์	0	0	1	0	1	0
3. การเกิดประโยชน์ต่อชุมชน (2 คะแนน)						
- มีโครงการพิเศษด้าน คบส. ในชุมชน	0	0	0	0	0	1
- ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม คบส. ของโรงเรียน	0	0	0	0	0	0
4. การได้มาซึ่งงบประมาณทรัพยากร (2 คะแนน)						
- โรงเรียนให้การสนับสนุน	0	0	0	0	0	0
- ชุมชนให้การสนับสนุน	0	1	0	1	0	1
5. กิจกรรมพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค (2 คะแนน)						
- การประกาศผลการตรวจสอบแก่สาธารณะ	0	0	0	0	0	0
- การรวมกลุ่มสั่งซื้อ	0	0	0	0	0	0
รวม	1	3	1	1	1	4

p-value = 0.496

จากผลการศึกษาที่แสดงไว้ในตาราง 4 เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า

(1) มาตรการของโรงเรียน ด้าน คสส. เป็นลายลักษณ์อักษร การคุมมาตรการดังกล่าว เพราะต้องการทราบว่า จากผลการดำเนินการของกลุ่ม คสส. ในหมวดที่ 1-3 ส่งผลให้ผู้บริหาร โรงเรียนเห็นความสำคัญของงาน คสส. และได้กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา หรือ เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งพบว่า โรงเรียนที่وبرมด้วยวิธีที่ 1 (وبرมเฉพาะนักเรียน) มี โรงเรียนที่มีมาตรการของโรงเรียนด้าน คสส. เป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่ 1 และ 2 จากการสัมภาษณ์ครู โรงเรียนที่ 1 พบว่า หลังจากที่โรงเรียนได้บรรจุกิจกรรม คสส. ไว้เป็นกิจกรรมของคณะกรรมการนักเรียน และกำหนดให้งาน คสส. เป็นนโยบายของ โรงเรียนแล้ว ผู้บริหารได้กำหนดให้นำเอาสาระของงาน คสส. มาเป็นข้อกำหนดในการปฏิบัติใน โรงอาหารเพื่อการคุ้มครองสุขภาพนักเรียนและครู ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการป้องกันการเกิดโรคทาง เคนอาหาร ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“มาตรการเกี่ยวกับโรงอาหาร เป็นนโยบายของโรงเรียนที่จะคุ้มครองสุขภาพ นักเรียนและครู”

ส่วน โรงเรียนที่ 2 พบว่า เนื่องจากโรงเรียนมีการบรรจุกิจกรรม คสส. ไว้ ในชุมชน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนถือว่า การจัดกิจกรรม คสส. ในรูปชุมชนเป็นนโยบายของโรงเรียน เมื่อเกิด ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน ผู้บริหารจะเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนนำเสนอ ปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมดำเนินการออกมาตรการในการแก้ไข หรือป้องกันปัญหาด้าน คสส. เช่น เมื่อพบว่ามีการขายมะหิมิ่งสำเร็จรูปที่ไม่มีฉลาก แสดงชื่อและที่อยู่ของผู้ผลิต โรงเรียนได้ออก มาตรการในการห้ามนำสินค้าดังกล่าวมาจำหน่ายในโรงเรียน และแจ้งให้ผู้ประกอบการทุกราย ลงนามรับทราบ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้บริหารได้บอกกับนักเรียนว่า ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นให้แจ้งกับ โรงเรียนเพื่อจะได้กำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขต่อไป ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“ถ้านักเรียนหรือชุมชน คสส. แจ้งให้โรงเรียนทราบปัญหาของโรงอาหารทาง โรงเรียนพร้อมที่จะหามาตรการแก้ไข”

โรงเรียนที่ 3 ไม่มีการกำหนดมาตรการของโรงเรียน ด้าน คสส. เนื่องจาก ยังไม่มีการจัดตั้งชมรม คสส. เป็นลายลักษณ์อักษร

โรงเรียนที่وبرมด้วยวิธีที่ 2 (وبرมนักเรียนและครู) มีโรงเรียนที่มีมาตรการ ของโรงเรียนด้าน คสส. จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนที่ 6 จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า โรงเรียน

เคยมีมาตรการของโรงเรียนด้าน คส. อยู่แล้วก่อนได้รับการอบรมจากสาธารณสุขจังหวัด เช่น การมีข้อบังคับของโรงอาหาร

โรงเรียนที่ไม่มีมาตรการของโรงเรียนด้าน คส. จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 4 และ 5 จากการสัมภาษณ์ครูโรงเรียนที่ 4 พบว่า เนื่องจากโรงเรียนไม่เคยมีนโยบายด้าน คส. มาก่อน และเมื่อครูและนักเรียนได้รับการอบรมด้าน คส. แล้วยังมองไม่เห็นวิธีการที่เด่นชัดในการดำเนินการ จึงมิได้กำหนดมาตรการด้าน คส. ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนโรงเรียนที่ 5 จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า หลังจากครูและนักเรียนได้รับการอบรมจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้เริ่มกิจกรรมในหมวดโครงสร้างพื้นฐานก่อน ส่วนการดำเนินกิจกรรมอื่น เช่น การกำหนดมาตรการของโรงเรียนด้าน คส. เป็นลายลักษณ์อักษร จะดำเนินการในปี 2542 ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“ปีนี้เป็นปีแรกที่ทำกิจกรรม คส. จึงเน้นด้านการวางโครงสร้างพื้นฐานก่อน”

(2) การพัฒนาการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ การมีโครงการพิเศษด้าน คส. ในโรงเรียนและกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) มีโรงเรียนที่มีโครงการพิเศษด้าน คส. ในโรงเรียนจำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนที่ 2 จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า เป็นการรณรงค์การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขร่วมกับการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดของจังหวัด ส่วนโรงเรียนที่ 1 และ 3 ไม่ได้ทำกิจกรรมนี้ เนื่องจาก นักเรียนไม่เข้าใจวิธีการดำเนินโครงการพิเศษด้าน คส. ในโรงเรียน

วิธีการให้การศึกษาวีธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) มีโรงเรียนที่มีโครงการพิเศษด้าน คส. ในโรงเรียนจำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนที่ 6 จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า เป็นการรณรงค์กิจกรรม คส. ร่วมกับงานกีฬาของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนที่ 4 ไม่ได้ทำกิจกรรมนี้ เนื่องจาก นักเรียนชอบทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์มากกว่าจัดทำโครงการพิเศษ เพราะการทำโครงการพิเศษต้องใช้งบประมาณสนับสนุนและต้องขอความร่วมมือจากนักเรียนและครูในการทำกิจกรรมของโครงการพิเศษ ซึ่งมีความยากในการดำเนินกิจกรรม โรงเรียนที่ 5 ไม่ได้ทำกิจกรรมนี้ เนื่องจาก โรงเรียนต้องการดำเนินการกิจกรรมโครงสร้างพื้นฐานก่อน ส่วนกิจกรรมโครงการพิเศษจะดำเนินการในปีต่อไป เพราะต้องจัดทำแผนการขอใช้งบประมาณไว้ล่วงหน้า ซึ่งในปีการศึกษานี้ ยังไม่ได้บรรจุเป็นนโยบายของโรงเรียนจึงไม่มีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมพิเศษ โรงเรียนที่ 6 มีโครงการพิเศษด้าน คส. ในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ได้จัด

การเดินรณรงค์ คบส. ร่วมกับขบวนเดินพาเหรดในงานวันกีฬาของโรงเรียน เนื่องจากผู้บริหาร อนุญาตให้ชมรมต่าง ๆ สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กับ กิจกรรมกีฬาของโรงเรียนได้

จากผลการศึกษานี้ จะเห็นได้ว่า โครงการพิเศษด้าน คบส. ในโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากปัจจัยอื่นอีกมากมาย ไม่ใช่เกิดจากผลของการอบรมนักเรียน ซึ่งสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่จัดให้

ส่วนกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) มีการทำกิจกรรมนี้ จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 3 จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า โรงเรียน มีการจัดการแข่งขันประกวดคำขวัญการอ่านฉลากก่อนซื้อ เพื่อหานักเรียนเป็นตัวแทน เข้าร่วม ประกวดคำขวัญ ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ส่วนโรงเรียนที่ 1 ไม่มีกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ เพราะครูคนเดิมย้าย และครูคนใหม่ไม่ได้สานต่อ ทำให้โรงเรียนไม่มีการจัดการ ประกวดแข่งขันเกี่ยวกับงาน คบส. โรงเรียนที่ 2 จัดกิจกรรมในรูปชุมนุม และไม่มีการกำหนด กิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินงานของชุมนุม เนื่องจาก นักเรียนจะดำเนินกิจกรรมตาม ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น และนักเรียนมิได้มีความคิดริเริ่มในการดำเนินกิจกรรม คบส.

โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) มีโรงเรียนที่ทำกิจกรรมนี้ จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนที่ 5 จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า นักเรียนมีการจัดการแข่งขัน ตอบปัญหาชิงรางวัลงาน คบส. ที่บริเวณด้านหน้าโรงอาหาร ซึ่งเป็นโครงการที่ริเริ่มโดยนักเรียน โดยได้รับการสนับสนุนจากครูที่ปรึกษา โรงเรียนที่ 3 และ 6 ไม่มีกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจาก ไม่มีการจัดการประกวด การแข่งขัน ในด้าน คบส. เหมือนกับโรงเรียนอื่น และครูไม่ได้แนะนำให้ทำกิจกรรมนี้

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ จะเกิดขึ้นได้ เนื่องจาก โรงเรียนให้การ สนับสนุนในการประกวด การแข่งขัน หรือ นักเรียนเป็นฝ่ายริเริ่มกิจกรรมขึ้นเองก็ได้ แต่อย่างไรก็ ตามครูที่ปรึกษา และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีส่วนสำคัญในการให้การชี้แนะ คำปรึกษาในการจัด กิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจาก กิจกรรมนี้ บางครั้งเกินความสามารถของนักเรียนที่จะริเริ่ม ดำเนินการได้ตามลำพัง

(3) การเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรม 2 กิจกรรม ได้แก่ การมี โครงการพิเศษในชุมชน และการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม คบส. ของโรงเรียน ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) ไม่มีโรงเรียนใดทำกิจกรรมนี้เลย จาก การสัมภาษณ์ครู พบว่า ครูให้เหตุผลเหมือนกันทั้ง 3 แห่ง คือ ควรจะดำเนินกิจกรรมภายใน

โรงเรียนให้ได้ผลดีก่อน จึงจะขยายผลไปสู่ประชาชนในหมู่บ้าน เพราะต้องขอความร่วมมือจาก ผู้นำชุมชน ประชาชน และเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการร้านค้า ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“พวกเราคิดว่า น่าจะทำในโรงเรียนให้ได้ผลดีเสียก่อน จึงค่อยทำในหมู่บ้าน”

“ในโรงเรียนยังทำไม่ถึงไหนเลย จะทำในหมู่บ้านได้อย่างไร”

“ปีนี้ยังไม่พร้อม เพราะการทำกิจกรรมในหมู่บ้านต้องใช้เวลาและทักษะสูง ถ้าทำในโรงเรียนเรียบร้อยแล้ว จึงจะทำกิจกรรมในหมู่บ้าน”

โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 (อบรมนักเรียนและครู) มีโรงเรียนที่ทำกิจกรรม โครงการพิเศษในชุมชน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนที่ 6 จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า นักเรียน ที่เป็นคณะกรรมการชมรม คบส. ของโรงเรียน ได้นำเทพความรู้เรื่องอาหารและยา ไปจัดรายการ เสียงตามสายในหมู่บ้านของตน เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนทราบ ซึ่งได้รับความร่วมมือในการอนุญาตให้ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์เสียงตามสายจากชุมชนเป็นอย่างดี ดังคำกล่าวของนักเรียน ที่ว่า

“ที่หมู่บ้านของเพื่อนผมมีเสียงตามสาย และเขาคิดว่ากิจกรรม คบส. น่าจะเป็น ประโยชน์แก่คนในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงไปขออนุญาตใช้เสียงตามสายในหมู่บ้านและได้รับ อนุญาตให้ทำเป็นอย่างดี”

ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีโครงการพิเศษในชุมชน และชุมชนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม คบส. ของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ได้รับการอบรม วิธีที่ 2 มีจำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 4 และ 5 จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า สาเหตุที่ไม่มีการทำกิจกรรมนี้ เนื่องจาก จะดำเนินกิจกรรม คบส. ภายในโรงเรียนให้ได้ผลดีก่อน จึงจะขยายผลการดำเนินงานไปสู่ชุมชนต่อไป

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่เป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปเป็นกิจกรรมที่ สามารถทำได้ง่าย ดังที่โรงเรียนที่ 6 ได้ดำเนินการแต่มีการทำน้อยมาก อาจเนื่องจากไม่ค่อยมีครู หรือนักเรียนที่เกี่ยวข้องคำนึงถึงวิธีการดำเนินกิจกรรมนอกโรงเรียน โดยมุ่งแต่จะดำเนินการให้ โรงเรียนให้ได้ผลก่อน ส่วนการจะเข้าไปดำเนินงานคบส. ในด้านการเฝ้าระวังสินค้าและการ ปกป้องสิทธิผู้บริโภคในชุมชนได้จะต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและการประสานงานอย่างดี กับผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการให้เห็นชอบร่วมกันก่อน

(4) การได้มาซึ่งงบประมาณและทรัพยากร ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ โรงเรียนให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำงาน คบส. และชุมชนให้การสนับสนุนงบประมาณหรือทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรม คบส. ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ให้การศึกษากลับ 2 วิธี ไม่มีโรงเรียนใดเลยที่โรงเรียนให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า โรงเรียนที่ 1 ให้เหตุผลว่า งาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียน แต่ครูบรรจุนาน คบส. เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งโรงเรียนจัดงบประมาณให้คณะกรรมการนักเรียนบริหารจัดการ แต่งาน คบส. ไม่มีงบประมาณโดยตรงอย่างเป็นทางการให้ โรงเรียนที่ 2 ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากโรงเรียน เนื่องจาก ครูที่ปรึกษาไม่ได้ทำโครงการขอใช้งบประมาณจากโรงเรียน โรงเรียนที่ 3 เนื่องจาก ไม่มีการจัดตั้งชมรมเป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่สามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากโรงเรียน ได้ โรงเรียนที่ 4 เนื่องจาก งาน คบส. เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียนจึงไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณโดยตรง โรงเรียนที่ 5 เนื่องจาก การอบรมครูเกิดขึ้นหลังจากมีการจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนเสร็จสิ้นแล้ว จึงทำให้ไม่มีงบประมาณในการทำงาน คบส.

จากข้อมูลที่พบสามารถสรุปได้ว่า ทุกโรงเรียนไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากโรงเรียน เพราะไม่ได้บรรจุไว้ในแผนและการอบรมของสาธารณสุขจังหวัดเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณเสร็จสิ้นแล้ว ดังคำกล่าวของ ครู ที่ว่า

“หลังการอบรม แผนโรงเรียนก็เสร็จหมดแล้ว ผมว่าจะบรรจุในแผนปีต่อไป จึงทำให้ไม่มีงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมจากโรงเรียน”

โรงเรียนที่ 6 ให้เหตุผลว่า บรรจุกิจกรรม คบส. ในแผนของโรงเรียนไม่ทันในภาคเรียนที่ 1 จึงไม่ได้รับงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม แต่ครูที่ปรึกษาบรรจุนาน คบส. แทรกในแผนของโรงเรียนในภาคเรียนที่ 2 ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“บรรจุกิจกรรม คบส. ไม่ทันในเทอมแรก จะบรรจุในเทอม 2 แม้ว่าจะไม่ได้งบประมาณก็ตาม”

จะเห็นได้ว่า การบรรจุกิจกรรมในแผนของโรงเรียน หรือการบรรจุนาน คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียน ก่อนที่จะเปิดภาคการศึกษาที่ 1 จะมีผลทำให้งาน คบส. มีงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม แต่ถ้าบรรจุกิจกรรมหลังจากทำแผนเสร็จสิ้นไปแล้ว จะไม่ได้งบประมาณ เนื่องจาก การจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนด้านกิจกรรมนักเรียนจะดำเนินการตั้งแต่ต้นปีการศึกษาและมี

งบประมาณจำกัด แม้ไม่ได้รับงบประมาณก็จะได้รับการอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม เช่น การใช้สถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ เป็นต้น

การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากชุมชน พบว่า โรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 1 มีจำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนที่ 2 จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า เนื่องจากงาน คบส. จัดอยู่ในรูปชุมนุม นักเรียนจึงเรียกเก็บเงินค่าสมาชิกคนละ 5 บาท เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมของชุมนุม ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากชุมชน จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 1 และ 3

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครู โรงเรียนที่ 1 พบว่า เนื่องจากไม่มีการจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม ส่วนโรงเรียนที่ 3 มีสาเหตุเนื่องจาก ไม่มีการจัดตั้งชมรมเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเงินได้ ส่วนโรงเรียนที่อบรมด้วยวิธีที่ 2 มีโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากชุมชน จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนที่ 4 และ 6 จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า โรงเรียนที่ 4 ประธานชมรม คบส. เป็นประธานชมรมทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ คือ ชมรม Interrac ด้วย การทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ให้โรงเรียน จึงได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชน คือ สโมสรโรดาร์เชียงใหม่ นักเรียนจึงขอแบ่งงบประมาณ จำนวน 500 บาท จากชมรม Interrac ประธานชมรม Interrac ตัดสินใจให้เงินมาใช้ในการดำเนินกิจกรรม คบส. ส่วนโรงเรียนที่ 6 มีงบประมาณสนับสนุนจากชุมชน โดยที่คณะกรรมการนักเรียนจัดวิ่งการกุศล หารายได้มาเพื่อใช้ในการกิจกรรมนักเรียน ได้แบ่งให้แก่ชมรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ดังนั้น ชมรม คบส. จึงได้รับงบประมาณส่วนนี้ด้วย

จะเห็นได้ว่า ผลของการมีงาน คบส. ในโรงเรียนไม่สามารถทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากโรงเรียนหรือได้รับการสนับสนุนจากชุมชนได้ หากผู้บริหารโรงเรียนและชุมชนยังไม่เห็นประโยชน์ หรือผลงาน ขณะเดียวกันนักเรียนผู้ดำเนินงาน คบส. จะต้องคิดวิธีการหารายได้ร่วมกับครูที่ปรึกษา อย่างไรก็ตามการทำในรูปชุมนุมและการบรรจุลงในแผนของโรงเรียนก่อนการจัดสรรงบประมาณประจำปีการศึกษา อาจทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากโรงเรียนได้

(5) กิจกรรมพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ การประกาศผลการตรวจสอบคุณภาพสินค้า สุขอนามัยของแม่ค้า ความสะอาดของสถานที่ค้าสาธารณะ และการรวมกลุ่มงดซื้อสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพ เหาเปรียบหรือเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ให้การอบรมทั้ง 2 วิธี ไม่มีโรงเรียนใดที่ดำเนินกิจกรรมนี้เลย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครู โรงเรียนที่ 1 พบว่ามีสาเหตุ เนื่องจาก ครูและนักเรียนไม่ต้องการขัดแย้งกับผู้ประกอบการในโรงเรียน โรงเรียนที่ 2 ให้ข้อมูลว่า กิจกรรมอยู่ในรูปชุมนุม

ครูไม่ได้มอบหมายให้นักเรียนทำกิจกรรมพิทักษ์สิทธิ เพราะเกรงว่า จะเกิดความขัดแย้งภายในโรงเรียน ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“ทำไม่ได้หรอกค่ะ เดี่ยวแม่ค้าหมายหัวเอา เดี่ยวจะเป็นเรื่อง ต้องให้ผู้บริหารประกาศเอง”

โรงเรียนที่ 3 เนื่องจาก ครูและนักเรียนไม่มีความมั่นใจ และเข้าใจในเรื่องสิทธิผู้บริโภค จึงไม่ได้ดำเนินกิจกรรมนี้ ดังคำบอกเล่าของครูที่ว่า

“พวกเรายังไม่ค่อยมีความรู้เรื่องสิทธิผู้บริโภคมากนัก จึงยังไม่กล้าที่จะดำเนินการอะไร”

โรงเรียนที่ 4 ให้เหตุผลว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ยังไม่มีเหตุการณ์ที่ต้องประกาศผลการตรวจสอบ หรือ การรวมกลุ่มงคซื้อ จึงไม่ได้ดำเนินกิจกรรมดังกล่าว

โรงเรียนที่ 5 แจ้งว่า ไม่มีกิจกรรมในการทดสอบอาหารในโรงเรียน จึงไม่เกิดกิจกรรมนี้ และครูที่ปรึกษาเกรงว่า จะขัดแย้งกับผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจาก โรงเรียนมีรายได้จากการให้เช่าแผงจำหน่ายอาหาร จากผู้ประกอบการในโรงเรียน ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“ที่ผ่านมาเรายังไม่ได้เก็บตัวอย่างอาหารในโรงเรียนมาตรวจหาสิ่งแปลกปลอมอะไรเลย จึงไม่พบอาหารที่ไม่ปลอดภัย แต่ถ้าดำเนินการอย่างนั้นแล้ว พบว่า อาหารร้านไหนไม่ปลอดภัย พวกเราก็จะไม่กล้าประกาศผลการตรวจหรือออก ก้าวขัดแย้งกับพ่อค้า แม่ค้า ดีไม่ดีจะขัดแย้งกับครูหรือผู้บริหารในโรงเรียนด้วยซ้ำ เพราะ การมาขายอาหารในโรงเรียน เขาต้องประมูลเข้ามา”

โรงเรียนที่ 6 มีข้อมูลที่ทำให้ทราบว่า กิจกรรมพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจาก ผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ รู้จักคุ้นเคยกับครูในโรงเรียน และเป็นญาติกับครูในโรงเรียน จึงทำให้เกิดความเกรงใจ ทำได้แต่การคัดเตือน และแนะนำให้ดำเนินการให้ถูกต้อง ดังคำกล่าวของครู ที่ว่า

“ผมคิดว่า ถ้าครู นักเรียน และพ่อค้า แม่ค้า ในโรงเรียนร่วมมือ ร่วมใจกันดูแลเรื่องความสะอาด ของอาคารสถานที่ และอาหาร คงไม่ต้องถึงขนาดรวมกลุ่มงคซื้อสินค้ากันหรอก แต่คัดเตือนแก้ไขก็น่าจะพอ”

จะเห็นได้ว่า ในการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค เกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูล รายละเอียดของสินค้าในด้านคุณภาพและความปลอดภัยเพื่อการตัดสินใจเลือกซื้อ ความคิดที่จะรวมตัวของผู้บริโภคในการสร้างพลังเพื่อการต่อรองกับผู้ขายสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ การประกาศผลการตรวจสอบ

หรือการเฝ้าระวังคุณภาพสินค้ายังไม่ได้ทำกันอย่างจริงจัง อันมีเหตุผลมาจากความเกรงใจหรือไม่อยากเกิดความขัดแย้งกับผู้จำหน่ายสินค้าตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ผลการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคอาจจะกระทบกระเทือนระบบการค้าเลือกแม่ค้าเข้ามาจำหน่ายในโรงเรียน รวมทั้งครูผู้ทำงานด้าน คบส. เกรงว่า จะได้รับอันตรายหรือความไม่ปลอดภัย จากผู้เสียผลประโยชน์ที่มีอิทธิพล ด้วย

3. การเปรียบเทียบผลรวมของคะแนน 4 หมวด แยกรายโรงเรียน

คะแนน 4 หมวด ได้แก่ หมวดโครงสร้างพื้นฐาน (9 คะแนน) หมวดการดำเนินการ (14 คะแนน) หมวดผลของการดำเนินการ (15 คะแนน) และหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ (9 คะแนน) ผลการศึกษา พบว่า วิธีที่ 1 (อบรมเฉพาะนักเรียน) จำนวน 3 แห่ง มีผลรวมคะแนนในหมวดต่าง ๆ 4 หมวด ของแต่ละแห่ง เท่ากับ 18 20 และ 8 คะแนน ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนที่ให้การศึกษาด้วยวิธีที่ 2 จำนวน 3 แห่ง มีผลรวมของคะแนนในหมวดต่าง ๆ 4 หมวด ของแต่ละแห่ง เท่ากับ 10 17 และ 18 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบผลรวมของคะแนนในหมวดต่าง ๆ 4 หมวด ระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษาวิธีที่ 1 และวิธีที่ 2 พบว่าผลรวมของคะแนนทั้ง 4 หมวด โดยใช้สถิติ Mann Whitney U test ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ผลรวมของคะแนน 4 หมวด แยกรายโรงเรียนของวิธีการให้การศึกษาทั้ง 2 วิธี

กิจกรรม	วิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1)			วิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2)		
	โรงเรียน ที่ 1	โรงเรียน ที่ 2	โรงเรียน ที่ 3	โรงเรียน ที่ 4	โรงเรียน ที่ 5	โรงเรียน ที่ 6
หมวดโครงสร้างพื้นฐาน* (ร้อยละ)	8 (88.9)	6 (66.6)	1 (11.1)	3 (33.3)	5 (55.5)	5 (55.5)
หมวดการดำเนินการ* (ร้อยละ)	4 (28.6)	4 (28.6)	5 (35.7)	4 (28.6)	6 (42.8)	6 (42.8)
หมวดผลของการดำเนินการ* (ร้อยละ)	5 (33.4)	7 (46.7)	1 (6.7)	2 (13.3)	3 (20.0)	3 (20.0)
หมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผล* (ร้อยละ)	1 (11.1)	3 (33.3)	1 (11.1)	1 (11.1)	3 (33.3)	4 (44.4)
รวม	18	20	8	10	17	18

p-value=0.658

หมายเหตุ *

หมวดที่ 1 โครงสร้างพื้นฐาน มีคะแนนเต็มเท่ากับ 9 คะแนน

หมวดที่ 2 การดำเนินการ มีคะแนนเต็มเท่ากับ 14 คะแนน

หมวดที่ 3 ผลการดำเนินการ มีคะแนนเต็มเท่ากับ 15 คะแนน

หมวดที่ 4 ผลลัพธ์หรือประสิทธิภาพ มีคะแนนเต็มเท่ากับ 9 คะแนน

คะแนนรวมทั้ง 4 หมวด เท่ากับ 47 คะแนน

เมื่อพิจารณาคะแนนทั้ง 4 หมวด ในแต่ละโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่ 1 มีคะแนนรายหมวด เท่ากับ 8 4 5 และ 1 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 88.9 28.6 33.4 และ 11.1 ของคะแนนเต็มในแต่ละหมวด ตามลำดับ จากผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่คะแนนหมวด โครงสร้างพื้นฐาน ได้เท่ากับร้อยละ 88.9 เนื่องจากครูที่ปรึกษาและผู้บริหารโรงเรียนให้การ สนับสนุนงาน คบส. ประกอบกับในระยะแรกของการ ก่อตั้งชมรมมีเภสัชกรจากโรงพยาบาลชุมชน ได้เข้ามาให้คำแนะนำและแนะแนวทางในการจัดตั้งชมรม คบส. ในโรงเรียน แก่ครูที่ปรึกษาเมื่อ ขึ้นตอน โครงสร้างพื้นฐาน ได้เสร็จสิ้นลง ครูที่ปรึกษาคนเดิม ได้ย้ายราชการ ไปโรงเรียนอื่น โดยที่ครู ที่ปรึกษาคนใหม่ ไม่มีเวลาทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ขึ้นตอน และวิธีการดำเนินงาน คบส. ในโรงเรียน เพราะเมื่อรับงานใหม่จำเป็นต้องทำการศึกษางานอื่นที่สำคัญกว่า จึงให้นักเรียน ทำกิจกรรมตามความสนใจ ส่งผลให้คะแนนในหมวดการดำเนินงาน ได้เพียงร้อยละ 28.6 แต่เนื่อง จากมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ประสานงาน เข้าไปติดตามการดำเนินงานในภาคเรียนที่ 2 ซึ่งเป็น ระยะเวลาหลังของการดำเนินกิจกรรม มีผลทำให้คะแนนหมวดผลของการดำเนินการมีค่าเพิ่มขึ้นจาก หมวดการดำเนินงานนั้นเท่ากับร้อยละ 33.4 อย่างไรก็ตามคะแนนหมวดผลลัพธ์และประสิทธิผล ได้เพียง 1 ใน 9 หรือ ร้อยละ 11.1 เนื่องจากพบว่า กิจกรรมที่ทำได้ คือ กำหนดมาตรการใน โรงอาหารเท่านั้น ส่วนกิจกรรมด้านอื่นที่ต้องอาศัยการระดมทรัพยากรความร่วมมือจากบุคคล หลายฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และการวางแผนที่ดีเช่นการทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ กับชุมชน การประชาสัมพันธ์ผลการตรวจสอบสินค้า การรวมกลุ่มจัดซื้อสินค้าที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่ ปลอดภัย เป็นต้น เป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อผู้ขายสินค้าและชุมชนโดยส่วนรวมจึงไม่ได้ดำเนินการ

โรงเรียนที่ 2 มีคะแนนรายหมวด เท่ากับ 6 4 7 และ 3 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 66.6 28.6 46.7 และ 33.3 ของคะแนนเต็มในแต่ละหมวด ตามลำดับ จากผลการศึกษา พบว่า สาเหตุที่คะแนนหมวดโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างสูง (ร้อยละ 66.6) เนื่องจาก โรงเรียน มีการจัดครูปกครองคดี เพราะงาน คบส. ได้รับการบรรจุเป็นนโยบายของโรงเรียน ในรูปขุมนุ่ม ซึ่ง เป็นหลักสูตรในการเรียน การสอน และเกณฑ์สอดคล้องกับกิจกรรมการจัดตั้งองค์กรของงาน คบส. ส่วนคะแนนหมวดการดำเนินการได้เท่ากับ ร้อยละ 28.6 เนื่องจากนักเรียนดำเนินการกิจกรรม เฉพาะที่ครูมอบหมายให้เท่านั้น คะแนนหมวดผลของการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 46.7 เนื่อง จาก มีเภสัชกรจากโรงพยาบาลชุมชนไปให้คำแนะนำการดำเนินกิจกรรม การประเมินผลและการ แก้ไขปัญหา ซึ่งครูที่ปรึกษาได้มอบหมายให้นักเรียนดำเนินการเหล่านี้ คะแนนหมวดผลลัพธ์

หรือประสิทธิผลของการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 33.3 เนื่องจากผู้บริหารให้ความสนใจในกิจกรรม คบส. โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูได้มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการ คบส. ของโรงเรียน นักเรียนมีการจัดกิจกรรมโครงการพิเศษด้าน คบส. ภายในโรงเรียน และการที่สมาชิกชมรมมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของชมรมโดยชำระค่าสมาชิกคนละ 5 บาท อย่างไรก็ตามโรงเรียนที่ 2 ก็ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมในหมวดที่ 4 ซึ่งมีขั้นตอนซับซ้อน เช่น การจัดโครงการพิเศษ การมีส่วนร่วมของชุมชน

โรงเรียนที่ 3 มีคะแนนรายหมวด เท่ากับ 1 5 1 และ 1 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 11.1 35.7 6.7 และ 11.1 ของคะแนนเต็มในแต่ละหมวด ตามลำดับ จากผลการศึกษาพบว่า คะแนนหมวดโครงสร้างพื้นฐานได้เพียง 1 ใน 9 หรือ ร้อยละ 11.1 เนื่องจากโรงเรียนไม่มีการจัดตั้งชมรม คบส. เป็นทางการ (ลายลักษณ์อักษร) ไม่มีนโยบาย คบส. ของโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบไม่เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงาน คบส. และไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้คำแนะนำในการดำเนินงาน คะแนนหมวดการดำเนินการได้สูงขึ้น ร้อยละ 35.7 เนื่องจากนักเรียนที่ได้รับการอบรม ได้ดำเนินกิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการเฝ้าระวังในโรงเรียนตามแนวทางของกิจกรรมเดิมของโรงเรียนที่มีอยู่ก่อนแล้ว โดยนักเรียนได้ดำเนินกิจกรรม คบส. สอดแทรกในกิจกรรมเหล่านี้ เช่น เสี่ยงตามสาย ป้ายนิเทศ คะแนนหมวดผลของการดำเนินการได้เท่ากับ ร้อยละ 6.7 เนื่องจาก ไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้คำแนะนำ การดำเนินกิจกรรมและการให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมจากครู คะแนนหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 11.1 เนื่องจาก นักเรียนไม่มีการดำเนินกิจกรรมโครงการพิเศษต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

จะเห็นได้ว่า การที่นักเรียนแม้ได้รับการอบรม แต่ถ้าครูที่ปรึกษาไม่เข้าใจขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ไม่ให้คำแนะนำนักเรียนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่ติดตามคอยให้ความช่วยเหลือในการก่อตั้งชมรมในระยะแรกจะทำให้กิจกรรม คบส. น้อย

โรงเรียนที่ 4 มีคะแนนรายหมวด เท่ากับ 3 4 2 และ 1 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 33.3 28.6 13.3 และ 11.1 ของคะแนนเต็มในแต่ละหมวด ตามลำดับ จากผลการศึกษาพบว่า คะแนนหมวดโครงสร้างพื้นฐานได้เท่ากับร้อยละ 33.3 เนื่องจาก การจัดรูปองค์กรไม่เหมาะสมเพราะงาน คบส. เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียนโดยไม่มีชมรม คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร งาน คบส. ไม่บรรจุเป็นนโยบายของโรงเรียน คะแนนหมวดการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 28.6 เนื่องจาก ครูผู้รับผิดชอบย้ายโรงเรียน ครูที่ปรึกษาคนใหม่ ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์

ประสงค์และวิธีดำเนินงานคบส. ในโรงเรียนจึงให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมตามความสนใจ นักเรียนจึงดำเนินกิจกรรม คบส. ตามที่กิจกรรมนักเรียนมีอยู่แล้ว เช่น การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ป้ายนิเทศ และการให้ความรู้หน้าเสาธง คะแนนหมวดผลของการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 13.3 เนื่องจาก ไม่ได้รับคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการดำเนินกิจกรรมหมวดนี้

คะแนนหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 11.1 เนื่องจาก นักเรียนไม่มีการดำเนินกิจกรรมโครงการพิเศษต่าง ๆ ด้าน คบส. ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จะเห็นได้ว่า โรงเรียนที่แม่ครูได้รับการอบรม และมีการวางแผนการดำเนินการร่วมกับนักเรียนแล้ว แต่ถ้าครูย้ายโรงเรียน จะมีผลทำให้กิจกรรม คบส. ลดลง เนื่องจากครูผู้รับผิดชอบใหม่ ไม่เข้าใจการดำเนินกิจกรรม คบส. และขาดเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาติดตามการดำเนินกิจกรรม คบส. อย่างสม่ำเสมอ

โรงเรียนที่ 5 มีคะแนนรายหมวด เท่ากับ 5 6 3 และ 3 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.5 42.8 20.0 และ 33.3 ของคะแนนเต็มในแต่ละหมวด ตามลำดับ จากผลการศึกษา พบว่า คะแนนหมวดโครงสร้างพื้นฐานได้เท่ากับร้อยละ 55.5 เนื่องจากมีการจัดรูปองค์กรดี แต่ครูบรรจงานคบส.เป็นนโยบายของโรงเรียนไม่ทัน เพราะการอบรมครูของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมีขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นการจัดทำแผนของโรงเรียนแล้ว คะแนนหมวดการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 42.8 เนื่องจาก โรงเรียนมีกิจกรรมเดิมอยู่แล้ว เช่น เสียงตามสาย ป้ายนิเทศ และนักเรียนมีกิจกรรมเรื่องราวร้องทุกข์ คะแนนหมวดผลการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 20.0 เนื่องจาก ขาดคำแนะนำจากครูที่ปรึกษาและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการดำเนินกิจกรรมนี้ คะแนนหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการได้เท่ากับร้อยละ 33.3 เนื่องจาก นักเรียนไม่มีการดำเนินกิจกรรม โครงการพิเศษต่าง ๆ ด้าน คบส. ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนที่ 5 ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของนักเรียนมาก โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนรวมกลุ่มเป็นชมรมตามความสนใจมีจำนวนมากถึง 50 ชมรม ซึ่งนักเรียนแต่ละคนสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้หลายชมรม แต่เนื่องจากชมรม คบส. เป็นชมรมใหม่ไม่เคยมีมาก่อนในโรงเรียน และขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนในโรงเรียนได้เข้าใจในบทบาท และการดำเนินกิจกรรม คบส. จึงทำให้มีนักเรียนมาสมัครเป็นสมาชิกในการร่วมดำเนินกิจกรรมเพียง 30 คน และนักเรียนได้เลือกดำเนินกิจกรรมที่สามารถทำได้ง่าย ไม่สลับซับซ้อนมาก ประกอบกับครูที่ปรึกษาคนเดิมย้ายโรงเรียนและครูที่ปรึกษาคนใหม่มีภาระ

การเรียน การสอน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายมาก มีเวลาให้กับนักเรียนน้อย ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมของนักเรียนไม่สม่ำเสมอ เช่น เสียความสาย และบอร์ดป้ายนิเทศ เป็นต้น ทำให้เมื่อนักเรียนเกิดปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินกิจกรรม เช่น กิจกรรมการแก้ไขปัญหาเรื่องราวร้องทุกข์ นักเรียนสามารถดำเนินการเฉพาะขั้นตอนที่ 1 คือ การประชุมเพื่อพิจารณาเท่านั้น ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหาเรื่องราวร้องทุกข์ในขั้นตอนที่ยากขึ้นได้ เนื่องจาก การขาดความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และการขาดการให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และครูที่ปรึกษาทำให้กิจกรรมในหมวดที่ 3 การดำเนินการ และหมวดที่ 4 ผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการทำได้ไม่เต็มที่

โรงเรียนที่ 6 มีคะแนนโครงสร้างพื้นฐาน เท่ากับ 5 ใน 9 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.5 เนื่องจาก หลังการอบรมครู ครูได้ประชุมร่วมกับนักเรียนในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม คบส. โดยมีแผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการชัดเจน และครูที่ปรึกษาได้แนะนำให้นักเรียนรวมตัวกันในรูปชมรม คบส. และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ ตามขั้นตอนที่ได้รับจากการอบรม แต่ขาดบันทึกการประชุมอย่างเป็นทางการ และไม่สามารถบรรจุนาม คบส. เป็นนโยบายของโรงเรียนได้ทัน เนื่องจาก การอบรมครู มีขึ้นหลังจากการจัดทำแผนของโรงเรียนเสร็จสิ้นไปแล้ว แต่มีความตั้งใจว่า จะบรรจุนาม คบส. ลงในแผนของโรงเรียนในปีต่อไป ซึ่งผู้บริหารให้ความเห็นชอบ และให้ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างดี ซึ่งมีผลทำให้คะแนนหมวดโครงสร้างพื้นฐานดี ส่วนคะแนนการดำเนินกิจกรรม ในหมวดที่ 2 นักเรียนและครูได้ร่วมกันวางแผนที่จะดำเนินกิจกรรมประชาสัมพันธ์ที่โรงเรียนมีสถานที่และอุปกรณ์ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ อยู่แล้วเป็นหลัก เพราะสามารถดำเนินการได้ง่าย ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน ใช้เวลานาน และต้องของความร่วมมือจากบุคคลอื่น ได้แก่ การผลิตสื่อ การจัดนิทรรศการ มุม คบส. ในห้องเรียน และป้ายประชาสัมพันธ์ในร้านค้า ไม่มีการวางแผนในการดำเนินการตั้งแต่แรก จึงส่งผลให้คะแนนหมวดการดำเนินการทำได้เท่ากับ 6 คะแนนใน 14 คะแนน ส่วนคะแนนหมวดผลการดำเนินการทำได้ 3 คะแนน จาก 15 คะแนน เนื่องจาก นักเรียนไม่มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ไม่มีการบันทึกกิจกรรมเป็นลายลักษณ์อักษร การสรุปและการประเมินผลการดำเนินกิจกรรม เพราะนักเรียนไม่เข้าใจวิธีการในการสรุปและการประเมินผล และครูที่ปรึกษากับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ไม่ได้ให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมนี้ แต่มีวิทยากรมาบรรยายความรู้ เรื่อง การคุ้มครองผู้บริโภค และได้มอบสื่อเป็น

เทพความรู้อาหารและยา ซึ่งนักเรียนได้นำเทพความรู้ไปเผยแพร่ในชุมชน ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คะแนนหมวดนี้น้อย เนื่องจาก นักเรียนไม่มีกิจกรรมการแก้ไขปัญหารื่องราวร้องทุกข์ เพราะไม่มีเรื่องราวร้องทุกข์มาที่ชมรม ให้คณะกรรมการได้ดำเนินการ ซึ่งมีคะแนนมากถึง 6 คะแนน มีผลทำให้คะแนนหมวดผลของการดำเนินการทำได้เพียง 3 คะแนน จาก 15 คะแนน เท่านั้น ส่วนคะแนนหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ ได้คะแนน 4 คะแนน จาก 9 คะแนน เนื่องจาก นักเรียนมีการดำเนินกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ มาตรการของโรงเรียนด้าน คบส. เป็นลายลักษณ์อักษร การมีโครงการพิเศษด้าน คบส. ในโรงเรียน การมีโครงการพิเศษด้าน คบส. ในชุมชน และการที่ชมรมให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม เพราะนักเรียนและครูมีการวางแผนร่วมกันมาตั้งแต่แรก ที่จะให้มีกิจกรรมโครงการพิเศษในโรงเรียน ได้แก่ การเดินรณรงค์ คบส. ร่วมกับ กิจกรรมกีฬาของโรงเรียน และนักเรียนมีความคิดริเริ่มในการจัดทำโครงการพิเศษด้าน คบส. ในชุมชน ได้แก่ การจัดทำเสียงตามสายในหมู่บ้าน และนักเรียนได้จัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อหารายได้เข้าชมรม ได้แก่ การแข่งขันวิ่งการกุศล ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ ทำให้โรงเรียนที่ 6 มีคะแนนหมวดผลลัพธ์ หรือ ประสิทธิผลของการดำเนินการเท่ากับ 4 คะแนน

จากผลคะแนนและข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า วิธีการให้การศึกษาโดยวิธีที่ 1 อบรมเฉพาะนักเรียน และวิธีที่ 2 อบรมครูและนักเรียน ยังไม่ใช่วิธีที่เข้มแข็งพอที่จะทำให้เกิดกิจกรรม คบส. ในโรงเรียนได้ จากการศึกษาครั้งนี้ ได้พบว่า มีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรม คบส. ในโรงเรียนได้แก่ ช่วงเวลาในการอบรมครูและนักเรียน ต้องกระทำก่อนการจัดทำแผนของโรงเรียนเพื่อให้สามารถเป็นนโยบายของโรงเรียน มีผลต่อการจัดสรรงบประมาณ และการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ ทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรม

นโยบายของโรงเรียนในการกำหนดงาน คบส. เป็นกลุ่มชมรม หรือชุมนุม จะมีผลการดำเนินกิจกรรมแตกต่างกัน โดยการเป็นชุมนุมจะมีความจำกัดในผลกระทบต่อประชากรในโรงเรียน แต่การเป็นชมรมจะทำกิจกรรมได้อย่างกว้างขวาง ถ้ามีการประชาสัมพันธ์รับสมาชิกที่ดี และมีกิจกรรมต่าง ๆ ครอบคลุมตามแนวทางที่ได้รับจากการอบรมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ประสานงาน ต้องติดตามการดำเนินกิจกรรมของชมรมในช่วงแรกของการก่อตั้งชมรมอย่างสม่ำเสมอ เพราะการจัดรูปองค์กรที่ดีมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานที่ดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของประชากรในโรงเรียน เป็นต้น และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขต้องติดตามการดำเนินการ

ของกรรม เป็นระยะ ๆ เนื่องจาก เมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินการและไม่มีผู้ให้ความกระจ่างในการ
ดำเนินกิจกรรม นักเรียนจะหยุดการดำเนินกิจกรรมที่ยากเพราะขาดความมั่นใจในการดำเนิน
กิจกรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University